

*Henning Høie, Frode Brunvoll,
Bjørn Mathisen og Jorun Ramm*

Data om tilgjengelighet for funksjonshemmede

En kartlegging av KOSTRA, levekårs- og arbeidskraftundersøkelsene i Statistisk sentralbyrå

Innhold

Sammendrag og anbefalinger	3
Sammendrag.....	3
Anbefalinger.....	4
1 Innledning	6
1.1 Bakgrunn og mål.....	6
1.2 Prosjektets organisering.....	6
2 Avgrensninger og fokus	8
2.1 Definisjoner.....	8
2.2 Type data.....	8
2.3 Samfunnsområder.....	8
2.4 Datakilder.....	9
2.5 Hvilke deler av prosessene som beskrives.....	9
3 Grunnlaget for databehov	10
3.1 Fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø.....	10
3.2 Transport.....	11
3.3 Barnehager.....	12
3.4 Grunnskole og videregående skole.....	13
3.5 Kommunehelsetjeneste, pleie og omsorgstjenester og sosiale tjenester.....	13
3.6 Kommunale boliger.....	14
3.7 IKT.....	14
3.8 Kultur.....	15
3.9 Kirke.....	16
3.10 Arbeidslivet.....	16
4 Status	18
4.1 KOSTRA.....	18
4.2 Levekårsstatistikk.....	21
4.3 Arbeidsmarkedsstatistikk.....	22
5 Utvikling av datagrunnlaget	23
5.1 KOSTRA.....	24
5.2 Levekårsstatistikk.....	30
5.3 Arbeidsmarkedsstatistikk.....	31
6 Referanser	33
7 Vedlegg	35
Vedlegg 1: Notat til arbeidsgruppene i KOSTRA (et eksempel).....	35
Vedlegg 2: Erfaringene fra behandling av forslag til rapportering av universell utforming i barnehager.....	40
Vedlegg 3. Eksempler på registre og systemer som kilde for tilgjengelighetsdata.....	42
Vedlegg 4. Tiltak i Regjeringens handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne sortert etter fagområdene i KOSTRA.....	44
Vedlegg 5. Forslag til indikatorer og resultatmål for kommunene.....	51

Sammendrag og anbefalinger

Sammendrag

Gjennom lovverk, politiske retningslinjer og konkrete tiltak er det en økende vilje til å styre og tilrettelegge samfunnet slike at personer med nedsatt funksjonsevne kan delta på linje med alle andre. Myndighetene har lagt prinsippene om *universell utforming* til grunn for en slik utvikling. Det er derfor et økende behov for data, informasjon og statistikk om hvordan utviklingen i samfunnet er med hensyn til tilgjengelighet og utforming.

På oppdrag fra Miljøverndepartementet har Statistisk sentralbyrå gjennomført et prosjekt om universell utforming (UU-prosjektet) der vi har gjennomgått og vurdert statistikkssystemene *KOSTRA*, *Levekårsundersøkelsene* og *Arbeidskraftundersøkelsene* med tanke på hvordan disse systemene kan bidra til et bedre datagrunnlag. Denne rapporten presenterer resultatet av dette prosjektet. Prosjektet er en oppfølging av tiltaket i "Regjeringens handlingsplan for økt tilgjengelighet" om å tilrettelegge og utvikle KOSTRA, og KOSTRA har derfor hatt størst fokus.

KOSTRA

KOSTRA omfatter rapportering knyttet til det kommunale og fylkeskommunale forvaltningsansvaret. Rapporten viser at for alle samfunnsområdene i KOSTRA er det overordnede føringer om at tjenestetilbud skal tilrettelegges slik at de også er tilgjengelig for personer med redusert funksjonsevne. For bygninger, transport og opplæring er det i tillegg lovpålagte krav om tilrettelegging.

Våren 2006 ble, etter innspill fra UU-prosjektet, KOSTRA-arbeidsgruppene bedt om å ivareta tilgjengelighet/universell utforming i sin rapportering. Det gjaldt følgende arbeidsgrupper: Fysisk planlegging, Samferdsel, Grunnskole, Barnehager, Kommunale boliger, Helse og sosiale tjenester, Kultur og Kirke.

Innspillene medførte at ny rapportering ble vedtatt innen samferdsel og fysisk planlegging. Fra før var det rapportering om tilgjengelighet for rullestolbrukere i kommunale boliger, men denne ble ikke endret.

I arbeidsgruppene som ikke foreslo rapportering, var det en positiv holdning til temaet fordi man anså det som viktig, og det ble oppfattet som relevant i tilknytning til det pågående arbeidet med kvalitetsindikatorer. De viktigste årsakene til at behandlingen arbeidsgruppen ikke førte til vedtak, var at rapportering knyttet til tilgjengelighet og universell utforming ikke var forankret i KOSTRA-mandatet, og at det ansvarlige fagdepartement, i liten grad var involvert i innspillene som ble lagt fram for arbeidsgruppene. Arbeidsgruppene opplevde også at temaet, og særlig begrepet "universell utforming", var lite kjent. Alt dette medførte usikkerhet om hvilken informasjon/indikatorer innen temaet som burde prioriteres. Grunnlaget for å operasjonalisere nye spørsmål i skjema om dette var derfor ikke i tilstrekkelig grad til stede.

Levekårsundersøkelsene

Levekårsundersøkelsene (LKU) er personundersøkelser der basisinformasjonen er det enkelte individs opplevelse, handlinger, mv. Statistikken er representativ på nasjonalt nivå. Levekårsundersøkelsene gir informasjon om hvordan forholdene i samfunnet oppleves på individnivå, og er derfor egnet til å måle effekten av tiltak. Levekårsundersøkelsene omhandler tema som boforhold, nærmiljø, arbeid og deltakelse i idrett og fysisk aktivitet.

Levekårsundersøkelsene er fleksible og det er mulig å inkludere nye spørsmål og utvide utvalg.

Arbeidskraftundersøkelsene

Arbeidskraftundersøkelsene (AKU) baseres på intervjuopplysninger om det enkelte individs subjektive opplevelse, handlinger, atferd mv. AKU har årlige tilleggsundersøkelser for å kartlegge de funksjonshemmedes forhold til arbeidsmarkedet og på hvilke måter deres situasjon eventuelt skiller seg fra andres. I enkelte år spørres det for sysselsatte etter om arbeidsplassen er særlig tilrettelagt og om det er behov for tilrettelegging. Det spørres ikke etter hva tilretteleggingen omfatter. For de ikke-sysselsatte spørres det noe etter om hvilken tilrettelegging som kunne ført folk ut i arbeid. Det at slike undersøkelser gjennomføres i form av tilleggsspørsmål til AKU, gjør det mulig å få belyst de funksjonshemmedes situasjon i forhold til en lang rekke kjennemerker, og dessuten foreta sammenligninger med resten av befolkningen.

Andre datakilder

Prosjektgruppen har også kort vurdert andre aktuelle datakilder som er presentert i vedlegg 3. I utviklingen av disse er det særlig viktig at eierne involveres på et tidlig tidspunkt.

Anbefalinger

KOSTRA

Rapporten viser at det kan være et betydelig potensial for å utvikle KOSTRA til å gi et bedre datatilfang på tilgjengelighet og universell utforming, og anbefaler derfor en oppfølging av arbeidet med KOSTRA som ble gjort i UU-prosjektet. De viktigste formelle tiltak vil være å sørge for en *sterkere forankring* hos eierne av KOSTRA. Det kan oppnås gjennom:

1. Å inkludere tilgjengelighet/universell utforming i arbeidsgruppens mandat. Rapporten anbefaler at Miljøverndepartementet som ansvarlig for handlingsplanen, tar initiativ overfor Kommunal- og regionaldepartementet om utvikling av mandatet i KOSTRA.
2. Å involvere de ansvarlige fagdepartement i forberedelse av forslagene som arbeidsgruppene skal behandle. Departementene har egne kontaktpersoner innen arbeidet med universell utforming, og det anbefales at disse involveres i arbeidet.

Det er betydelige utfordringer mht. å operasjonalisere rapportering knyttet til universell utforming. I en eventuell videreføring bør en i første omgang teste ut rapportering på ett eller to fagområder i KOSTRA. Rapporten anbefaler at det nedsettes en ny prosjektgruppe for universell utforming som kan *veilede og koordinere* de aktuelle KOSTRA-arbeidsgruppens innsats. I dette inngår også en vurdering av hvilke aspekter ved universell utforming som er viktige og samtidig egnet til å belyse med statistikk. En slik gruppe bør ha basis i Statistisk sentralbyrå.

Arbeidet bør startes opp i forbindelse med arbeidsgruppens forberedelse til rapportering for 2007 som vil foregå første halvår 2007.

Levekårsundersøkelsene

Det anbefales å supplere eksisterende data med tilleggsspørsmål om eventuelle barrierer og hindringer den enkelte opplever i hverdagen. Fordi undersøkelsene per i dag dekker relativt mange levekårsområder og omfatter data om inntekt og trygd, ligger det en gevinst i å bygge videre på dette grunnlaget. Et fast indikatorsett kan gi en indikasjon på hvorvidt tiltak som er satt i verk kommer den enkelte til gode i form av opplevd økt tilgjengelighet, færre hindringer i hverdagen eller i vedkommendes nærmiljø over tid.

Arbeidskraftundersøkelsene

Arbeidskraftundersøkelsenes (AKUs) årlige tilleggsundersøkelser gir en god beskrivelse av de funksjonshemmedes tilknytning til arbeidsmarkedet. Utvalget fra AKU gir mulighet for kobling mot registerdata fra andre kilder for bakgrunnsdata utover spørsmålene i AKU-skjemaet. Siden utviklingen av graden av deltakelse i arbeidslivet over tid er en viktig indikator, anbefales det derfor at en videre utvikling bygger på eksisterende data, både for å sikre gode tidsserier og kobling mot andre datakilder.

AKU omfatter noe data om tilrettelegging på arbeidsplassen. Noen flere spørsmål vil kunne gi ytterligere informasjon om potensialet for økt deltakelse for personer med nedsatt funksjonsevne.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og mål

Regjeringen har gjennom St.meld. nr. 40 (2002-2003) ”Nedbygging av funksjonshemmende barrierer” lagt økt vekt på tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne. Det er også et uttrykt mål i Soria Moria-erklæringen (Statsministerens kontor 2006) at mennesker som lever med funksjonshemming og kronisk sykdom må sikres en livskvalitet på linje med den øvrige befolkningen. Regjeringen har lagt prinsippet om samfunnsmessig likestilling og universell utforming til grunn i sitt arbeid. Behovet for gode opplysninger om status og utviklingstrekk er derfor stort og vil øke.

Miljøverndepartementet (MD) koordinerer og iverksetter tiltak i Regjeringens handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne (ASD og MD 2004). Planen skal virke i perioden 2005–2009. Informasjon om gjennomføring av tiltak og effekten av disse tiltakene er en betydelig mangelvare, og det er derfor ønskelig å forbedre datagrunnlaget som kan bidra til å gi denne informasjonen. MD tok kontakt med Statistisk sentralbyrå (SSB) høsten 2005 med tanke på et prosjekt for å utvikle data og indikatorer som kan beskrive tilgjengeligheten i samfunnet for personer med nedsatt funksjonsevne. MD var interessert i å sammenstille eksisterende kunnskaper og vise på hvilke områder eksisterende rapporteringsrutiner og datainnsamling kan utvikles. Herunder var det særlig lagt vekt på utredning av mulighetene for å innarbeide spørsmål om tilgjengelighet i KOSTRA, dvs. de delene av dette som berører det kommunale og fylkeskommunale forvaltningsansvaret. Prosjektet er således en første oppfølging av tiltak BU 36 (Tilrettelegge/utvikle KOSTRA) i Regjeringens handlingsplan for økt tilgjengelighet (ASD og MD 2004).

På bakgrunn av dette og ressursrammene for prosjektet, har vi i prosjektet tatt sikte på å belyse følgende forhold:

- Hva er databehovet?
- Hvordan kan datakilder som KOSTRA, Levekårsundersøkelsene og Arbeidskraftundersøkelsene utvikles for å møte dette behovet?

I tillegg har vi i rapporten kort nevnt andre aktuelle datakilder, men denne oversikten er ikke fullstendig (se vedlegg 3).

1.2 Prosjektets organisering

Det ble opprettet en prosjektgruppe internt i SSB med kompetanse knyttet til KOSTRA, levekårsstatistikk og arbeidsstatistikk da kunnskap om disse tre rapporteringsområdene ville være sentrale for gjennomføringen av prosjektet. Prosjektgruppen bestod av følgende personer:

Henning Høie, prosjektleder, Seksjon for miljøstatistikk
Frode Brunvoll, Seksjon for miljøstatistikk
Jorun Ramm, Seksjon for helsestatistikk
Bjørn Mathisen, Seksjon for arbeidsmarkedsstatistikk

Det har ikke vært opprettet egen referansegruppe eller styringsgruppe til prosjektet (UU-prosjektet). Disse funksjonene har vært løst ved at prosjektgruppen har hatt løpende kontakt med oppdragsgiver i MD under hele prosjektet gjennom møter, telefon og e-post. I tillegg har prosjektgruppen deltatt på følgende møter og seminarer:

- To møter i faglig referansegruppe for handlingsplanen. Der ble UU-prosjektet presentert, og det ble gitt innspill til prosjektet

- Ett møte med Statens råd for funksjonshemmede
- Deltakelse på samling for pilotkommuner for universell utforming, med egen sesjon om utvikling av indikatorer og datagrunnlag for kommunal satsing på universell utforming

Henning Høie har skrevet det meste av rapporten og gjennomført kartleggingen av KOSTRA. Frode Brunvoll har bidratt til deler av kapittel 3 og kartleggingen av KOSTRA, mens Jorun Ramm og Bjørn Mathisen har skrevet delene som omhandler henholdsvis levekår og arbeid. Svein Homstvedt har bidratt med råd underveis.

Prosjektet er finansiert av Miljøverndepartementet.

2 Avgrensninger og fokus

2.1 Definisjoner

Tilgjengelighet:

Å være tilgjengelig er i denne rapporten brukt i betydningen å være farbar, framkommelig og åpen for personer som på en eller annen måte har redusert funksjonsevne.

Universell utforming:

Universell utforming er utforming av produkter og omgivelser på en slik måte at de kan benyttes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming. Tilgjengelighet for personer med funksjonsnedsettelse er sentralt.

Samfunnsskapt hindringer kan gi dårligere vilkår for utdanning, arbeid og aktivt sosialt liv for personer med nedsatt funksjonsevne. Regjeringen har valgt å legge strategien universell utforming til grunn i arbeidet for oppnå mest mulig like vilkår.

2.2 Type data

Med den begrensede ressursramme som var for prosjektet, var det nødvendig å gjøre noen avgrensninger mht. til hvilke datakilder som skal kartlegges. Følgende avgrensninger ble gjort:

1. Prosjektet skal omfatte data/informasjon som kan tallfestes og framstilles som statistikk og/eller indikatorer (nøkkeltall).
2. Statistikk og indikatorer skal kunne gi landstall. Dersom datagrunnlaget er basert på utvalgsinformasjon, må utvalget være representativt for hele landet.

2.3 Samfunnsområder

Innføring av universell utforming skjer innen mange samfunnsområder, og det er det tilhørende departement som har et overordnet ansvar for gjennomføringen av regjeringens politikk på området. Miljøverndepartementet har gjennom Regjeringens handlingsplan et spesielt koordineringsansvar.

Prosjektet har i stor grad fokusert på KOSTRA og har derfor spesielt vurdert det kommunale og fylkeskommunale ansvaret som berører tilgjengelighet og universell utforming. Av samfunnsområdene som omfattes av KOSTRA, har disse relevans for universell utforming:

- Fysisk planlegging og byggesaksbehandling
- Friluft- og rekreasjonsområder
- Transport (Samferdsel)
- Opplæring og barnehage
- Kommunehelsetjeneste, pleie og omsorg
- Kommunale boliger
- IKT - informasjon
- Kultur
- Kirke

I tillegg har vi i prosjektet vurdert *arbeidslivet* som et viktig samfunnsområde, der SSB kan bidra med data og informasjon. Deltakelse og tilgjengelighet kan belyses gjennom *Arbeidskraftundersøkelsene*.

2.4 Datakilder

Vi har i hovedsak valgt å begrense prosjektet til de datakildene som SSB håndterer. Når det gjelder informasjon om tilgjengelighet, har vi vurdert disse tre statistikkssystemene som mest relevante:

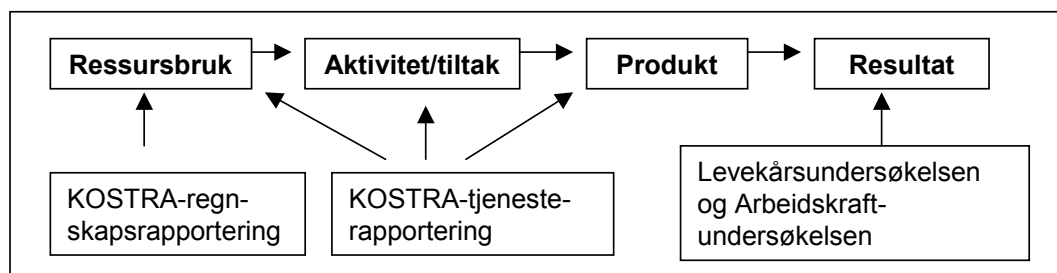
- KOSTRA
- Levekårsundersøkelsene
- Arbeidskraftundersøkelsene

Begrunnelsene for at disse systemene er valgt er vist i henholdsvis kapittel 4.1, 4.2 og 4.3.

I tillegg har vi også vist til registre og datakilder som inneholder eller har et potensial for å inkludere viktige data knyttet til tilgjengelighet, og som ellers ikke er behandlet i rapporten. Det gjelder bl.a. GAB, Holdeplassregisteret, Idrettsanleggregisteret, Kollektivtransportundersøkelsen m.fl. (se vedlegg 3). Dette innebærer at viktige kilder tilknyttet for eksempel Husbanken, Hjelpemiddelsentralene, Trygdeetaten, Direktoratet for naturforvaltning mv. ikke er vurdert i dette prosjektet.

2.5 Hvilke deler av prosessene som beskrives

Ett av målene med å forbedre datagrunnlaget er å kunne utvikle indikatorer som beskriver status og utvikling. Arbeidet med økt tilgjengelighet i samfunnet kan beskrives som en prosess fra ressursbruk til resultat vist i figuren under:

Formålet med å bruke ressurser eller iverksette tiltak (f.eks. tilrettelegge et friluftsområde) er som regel for å oppnå et resultat (for eksempel at bevegelsehemmede får tilgang til området og på den måten får økt livskvalitet). Slikt sett er resultatet viktigst. Men ofte vil de første leddene i denne kjeden være lettere å måle, og ofte vil lovpålagte krav være knyttet til tiltak og produkter. Innenfor rammen av prosjektet er derfor data til alle ledd i kjeden aktuelle. Datatilfanget i KOSTRA vil i hovedsak knyttes til ressursbruk, tiltak og produkter. Men fordi hele hensikten med å iverksette tiltak og forbedre de fysiske omgivelsene er å forbedre tilgjengelighet, er det viktig å måle den faktiske effekten av tiltakene. Bli det lettere eller vanskeligere for mennesker med nedsatt funksjonsevne å ferdes ute og å delta i arbeidslivet? Nettopp Levekårsundersøkelsen og Arbeidskraftundersøkelsen er egnet til å si noe om dette, med andre ord, si noe om resultatene av tiltak.

3 Grunnetlaget for databehov

Formålet med dette kapitlet er å vise hvilke mål og krav som gjelder tilgjengelighet og utforming på offentlige arenaer, og som dermed vil være med å legitimere behov for kunnskap om dette.

Manneråkutvalget konkluderte i NOU 2001:22 "Fra bruker til borger" at mennesker med funksjonsnedsettelse møter ekskluderende barrierer på viktige livs- og samfunnsområder. Utvalget foreslo tre strategier for å bedre situasjonen: A. Lovgivning og sikring av personlige rettigheter, B. Handlingsplaner for å sikre økt tilgjengelighet til transport, byggverk, uteområder og informasjonsteknologi og C. Prioriterte tiltak.

Soria Moria-erklæringen (Statsministerens kontor 2006), framforhandlet av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, følger opp tidligere regjeringers målsettinger om likestilling for personer med nedsatt funksjonsevne. Men hva vet vi om den faktiske situasjonen?

Med den høye prioritet og økte bruk av ressurser som legges til grunn i dette arbeidet, er det viktig å kunne måle i hvilken grad lovpålagte krav og målsettinger i handlingsplaner, etc. blir fulgt opp, samt å måle effekten av tiltakene som iverksettes. Eksempelvis anbefaler Sosial- og helsedirektoratet at det tas initiativ for å komme i gang med å bygge opp et statistisk grunnlagsmateriale som kan gi en bred statusbeskrivelse av tilgjengelighet på ulike samfunnsområder, og for å følge utviklingen løpende (SHDIR 2006a).

Pr. i dag mangler en overordnet lovgiving som sikrer personlige rettigheter knyttet til tilgjengelighet. En antidiskrimineringslov er under utarbeiding (NOU 2005: 8) og vil kunne gi en overordnet juridisk sikring av tilgjengelighet for alle. I tillegg er plan- og bygningsloven under revisjon og der forventes det at krav til utforming og tilgjengelighet formuleres tydeligere.

Lovgivningen som pr. i dag setter krav og standarder til tilgjengelighet og som sikrer rettigheter, er først og fremst avgrenset til konkrete samfunnsområder. Oversikter over vedtatte politiske mål og føringer for tilgjengelighet innen de ulike samfunnsområder er presentert flere steder. Her kan nevnes Statens dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne sine nettsider (<http://www.dok.no/lover-og-regler.49061.no.html>), Deltasenterets nettsider under de ulike temaene (for eksempel <http://www.shdir.no/deltasenteret/transport/regelverk/> for transport) og i de enkelte delrapportenes sammendrag i rapporten "Full deltakelse for alle" (SHDIR 2006b).

Gjennomgangen som er gjort i dette kapitlet, er et supplement til disse og er i hovedsak ment som et utgangspunkt for de enkelte KOSTRA-gruppenes vurdering av rapporteringsbehovet innen sine respektive fagområder. Inndelingene nedenfor følger derfor organisasjonsstrukturen for KOSTRA-arbeidsgruppene. I tillegg til lovverk og overordnede føringer vist i dette kapitlet, er også vedtatte tiltak i Regjeringens handlingsplan vist i vedlegg 4. Tiltakene er sortert etter fagområdene i KOSTRA.

3.1 Fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø

3.1.1 Fysisk planlegging - overordnede føringer

Fysisk planlegging og byggesak er underlagt plan- og bygningsloven og legger i stor grad premissene for hvordan nye bygg, uteområder mv. utformes. Hensynet til tilgjengelighet i planleggingen vil derfor ofte være en nødvendig forutsetning for at tiltak kan gjennomføres. Det gjelder også tiltak innen andre sektorer som skole, barnehager, helseinstitusjoner osv. Hvordan hensynet til tilgjengelighet og universell utforming kan legges inn i planlegging og saksbehandling, er gitt i Rundskriv T-5/99 B Tilgjengelighet for alle (Miljøverndepartementet 1999) (se http://www.odin.dep.no/filarkiv/204359/T-5-99_B.pdf).

Plan- og bygningsloven inneholder ingen paragrafer med spesifikke bestemmelser rettet mot tilgjengelighet eller universell utforming, men har en generell bestemmelse i § 2: "... loven legger til rette for at arealbruk og bebyggelse blir til størst mulig gagn for den enkelte og samfunnet". Loven gir derimot hjemmel til i forskrift å stille krav til bygningers og uteområders utforming, der også krav til tilgjengelighet gjelder. Slike krav er tatt inn i Teknisk forskrift til plan- og bygningsloven, kapittel 10 Brukbarhet.

Både plan- og bygningsloven og Teknisk forskrift er for tiden under revisjon, der det er forventet at krav til tilgjengelighet og universell utforming blir tydeligere. Dette vil kunne medføre økt behov for rapportering.

3.1.2 Kulturminner, friluftsliv og rekreasjon - overordnede føringer

Friluftlovens § 1 "Lovens formål" er å sikre allmennheten rett til fri ferdsel. Overordnede føringer mht. tilgjengelighet er i første rekke formulert i for eksempel St.meld. nr. 39 (2000-2001) "Friluftsliv – Ein veg til høgare livskvalitet" og i St.meld. nr. 16 (2004-2005) "Leve med kulturminner" som begge legitimerer tiltak for personer med nedsatt funksjonsevne.

3.1.3 Tiltak i Handlingsplanen

Handlingsplanen (ASD og MD 2004) inneholder 23 konkrete tiltak som berører Fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø. Disse er vist i vedlegg 4.

3.2 Transport

Tilgjengelige transportmidler er i praksis en forutsetning for deltakelse og likestilling i skole, arbeid, fritid og kultur. Tilgjengelighet til transport er derfor av spesielt stor viktighet, og også en forutsetning for at tiltak som gjøres på andre områder, kan nyttiggjøres.

3.2.1 Generelle føringer

I *Nasjonal transportplan 2006-2015* heter det: "Regjeringen vil gjøre transport mer tilgjengelig for alle ved å

- styrke krav og retningslinjer for tilgjengelighet i utformingen av infrastruktur, ved tildeling av transportløyver og ved offentlig kjøp av persontransporttjenester.
- gjennomføre tilgjengelighetsprogrammet BRA (Bedre infrastruktur, Rullende materiell, Aktiv logistikkforbedring) med formål å forbedre tilgjengelighet for alle i transportsektoren". Jf. T2 i Handlingsplanen.

Transportplanen sies det videre at: "Departementet vil innføre nye rapporteringsrutiner for å sikre at etater og virksomheter fører en aktiv politikk på dette området".

Her ligger det flere temaer som er aktuelle i indikatorsammenheng. Dette gjelder transportløyver, offentlige kjøp av transporttjenester og resultater fra BRA-programmet. De nye rapporteringsrutinene som er omtalt i Nasjonal transportplan, vil være en aktuell datakilde.

Rådsdirektiv 2001/85/EF stiller EU-krav om tilrettelegging av busser av typen klasse 1 (bybusser), blant annet for bevegelseshemmede og rullestolbrukere (NOU 2005:8).

På Miljøverndepartementets nettsider om universell utforming (<http://www.universell-utforming.miljo.no/artikkel.shtml?id=87>) sies følgende: "Kravet gjelder busser av klasse 1 ("bybusser"). Bussdirektivet stiller krav til trinn, innstigningshjelpemidler, sitteplasser, festeanordninger og lignende. Ifølge direktivet kan medlemslandene selv velge å gjøre kravene gjeldende for nye busser også i andre kategorier. De aktuelle kategoriene er klasse 2 ("forstadsbusser") og klasse 3 ("turbusser"). Dette vurderes også i Norge."

Siden dette direktivet stiller krav som er implementert ved kjøretøyforskriften, vil det være interessant i indikatorsammenheng og prøve å måle i hvilken grad dette er innført i Norge (mest aktuelt i byer og tettsteder). Dette har også tilknytning til tiltak T2 i handlingsplanen.

3.2.2 Lover og forskrifter

Nedenfor er nevnt lover og forskrifter som stiller krav eller kan hjemle tiltak for å bedre tilgjengeligheten i samferdselssektoren.

3.2.2.1 Yrkestransportloven

Denne loven gir fylkeskommunen rett til å utstede konsesjon (løyve) for taxi og lokale buss- og båtruter og gir regler for bl.a. tekniske krav til kjøretøyer. Fylkeskommunen skal derfor ha oversikt over for eksempel såkalte handicapløyper.

Yrkestransportloven med forskrifter inneholder for øvrig bestemmelser om plikt til å gi statistikk.

3.2.2.2 Vegtrafikkloven

Med hjemmel i Vegtrafikkloven er det blant annet fastsatt bestemte tekniske krav i kjøretøyforskriften for kjøretøy som skal brukes til løyvepliktig transport av funksjonshemmede. Her er det hovedvekt på tekniske krav om kjøretøyer, med mer. Kjøretøyregisteret kan derfor inneholde informasjon om kjøretøy som er tilpasset.

Forskriften om parkering for forflytningshemmede sier bl.a. at bostedskommuner gir etter søknad parkeringstillatelse for forflytningshemmede. *Antall parkeringstillatelser* kan være en aktuell indikator. Dette er også relatert til tiltaket (T8) i handlingsplanen for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne.

3.2.2.3 Jernbaneloven

I forskrifter til loven er det vilkår for oppfylling av tekniske krav til kjørevei og rullende materiell som sier at forholdene så langt som mulig skal legges til rette for orienterings- og bevegelsehemmede.

3.3 Barnehager

Den nye barnehagelovens § 13 gir bestemmelse om at barn med funksjonshemming har prioritet, og at kommunen har de praktiske og økonomiske ansvar for å sørge for dette. I den forbindelse er det relevant å vite om/hvilke bygningsmessige eller andre tilpasninger som er gjort. Pr. i dag rapporteres det gjennom KOSTRA om barnehagen har barn med særlige behov og om det mottas ekstra ressurser for disse.

Kap 836 post 62-63, Barne- og familiedepartementet, omfatter tilskudd som dekker bygningsmessige tilpasninger, ekstrabemanninger og utstyr i barnehager (totalt budsjett i 2005 var 763 mill. kr). Disse kildene gir i første rekke informasjon om ressursbruken i barnehagene knyttet tilrettelegging.

Denne informasjonen er ikke tilstrekkelig til å kartlegge hva som faktisk gjøres mht. tilpasninger av bygninger og uteområder.

Utformingen av bygningene og uteområdene er av stor betydning for flere enn barna. Eksempelvis kan foreldre med bevegelsehemming være utestengt fra å levere eller hente barna sine dersom det er vanskelig atkomst til og i bygningene. Barnehager er arbeidsbygninger, og det stilles krav til tilrettelegging, jf. byggeforskriftene kap. 10 Brukbarhet

3.4 Grunnskole og videregående skole

3.4.1 Generelle føringer

I Stortingsmelding nr. 30 (2003-2004) "Kultur for læring", er det et mål om likeverdig og inkluderende opplæring. Et av virkemidlene er at man skal prioritere universell utforming av utstyr og læremidler.

I SHDIR (2006b) heter det at "Ingen av Manneråkutvalgets forslag til prioriterte tiltak innen opplæring og utdanning fra 2001 er gjennomført, og det kan sies at det har skjedd lite med de store funksjonshemmende barrierene. Inkluderings-ideologien har stor oppslutning, men det skorter på gjennomføringen og kompetansen".

Kunnskapsminister Øystein Djupedal hevder (i tale 28. mars på Norsk Forbund for Utviklingshemmedes (NFU) skolekonferanse "En inkluderende skole – for alle", se http://www.statped.no/moduler/templates/Module_Article.aspx?id=29708&epslanguage=NO) at kunnskapen om funksjonshemmedes situasjon i skolen er manglefull. Utdanningsdirektoratet blir bedt om å kartlegge situasjonen gjennom en undersøkelse av hvordan barn med funksjonshemninger og deres foreldre opplever det tilbudet de får i norsk skole.

Utformingen av bygningene og uteområdene er av stor betydning for flere enn barna. Eksempelvis kan foreldre med bevegelsehemming være utestengt fra skolene dersom det er vanskelig atkomst til og i bygningene. Formålsparagrafen i opplæringsloven stadfester at opplæringen skal skje i samarbeid med hjemmet. Skoler er arbeidsbygninger, og det stilles krav til tilrettelegging, jf. byggeforskriftene kap. 10 Brukbarhet (se vedlegg 3).

3.4.2 Opplæringsloven

Opplæringsloven gjelder grunnskole- og videregående opplæring i offentlige skoler og lærebedrifter: Opplæringsloven § 9a-1 sier at "Alle elever i grunnskolar og vidaregåande skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring". I § 2 stadfestes det at "... Alle elever har rett til ein arbeidsplass som er tilpassa behova deira. Skolen skal innreiast slik at det blir teke omsyn til dei elevane ved skolen som har funksjonshemmingar". Videre står det i § 9-3 at "Skolane skal ha tilgang til nødvendig utstyr, inventar og læremiddel".

Opplæringsloven inneholder også mer spesifikke bestemmelser som sikrer tilgjengelighet til undervisning for eksempel:

- § 2-6 Rett til grunnskoleopplæring i tegnspråk for elever med tegnspråk som førstespråk fastsatt i forskrift §2-2 og 3. § 3-9 gir samme rett for videregående opplæring
- § 7-2/13-4 Elever som pga. funksjonshemming eller midlertidig skadde eller syke med behov for skyss har rett til dette uavhengig av avstand mellom hjem og opplæringssted.

3.4.3 Økonomiske virkemidler

Gjennom en rentekompensasjonsordning for nybygg og utbedring av skolebygg er det tilstått rentekompensasjon tom. 2005 for et totalt lånebeløp på 9 mrd. kr. Noe over 1/3 av prosjektene inneholder spesifiserte tiltak for bedre tilgjengelighet (se tiltak BU 49 i vedlegg 4). Disse kildene gir i første rekke informasjon om ressursbruken i skolene knyttet tilrettelegging. Det er usikkert om denne informasjonen er tilstrekkelig til å kartlegge hva som faktisk gjøres mht. tilpasninger av bygninger og uteområder, eller om det er nødvendig med direkte spørsmål om tilpasninger.

3.5 Kommunehelsetjeneste, pleie og omsorgstjenester og sosiale tjenester

Innenfor KOSTRA - Kommunale helse- og omsorgstjenester vil spørsmål knyttet til helsestasjoner, legekontorer og institusjoner for eldre og funksjonshemmede være særlig relevant. I handlingsplanen

er tiltakene BU2 og BU11 (se vedlegg 4) iverksatt for å bedre tilgjengelighet i kommunale bygninger der det ytes helse og omsorgstjenester. Byggeforskriftene kap. 10 Brukbarhet stiller krav til utforming av uteområder, inngangspartier og bygninger som gjør at hensyn til bevegelseshemmede ivaretas. Brukerne av helse- og omsorgstjenester vil ofte ha nedsatt funksjonsevne, og det er derfor behov for spesielle tilpasninger. Tilgjengeligheten til og i disse institusjonene bør derfor anses som en tilleggsdimensjon ved kvaliteten av tjenestene som tilbys.

Når det gjelder individrettede tiltak, så er disse tjenesteområdene regulert av en rekke lover, bl.a. Folketrygdloven, Forskrift til folketrygdlovens § 10-7, Lov om sosiale tjenester (Sosialtjenesteloven), Lov om helsetjenesten i kommunene, Lov om spesialisthelsetjenesten, Lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern.

3.6 Kommunale boliger

Det er et mål i boligpolitikken å øke antallet boliger som er universelt utformet (tilgjengelig for alle - uten behov for spesialtilpasninger) (St.meld. nr. 23 (2003-2004) "Om boligpolitikken"). Sosialtjenesteloven § 3-4. *Boliger til vanskeligstilte* pålegger kommunene å hjelpe til å med skaffe boliger til personer som ikke selv kan ivareta sine interesser på boligmarkedet, herunder boliger med særlig tilpassing og med hjelpe- og vernetiltak for dem som trenger det på grunn av alder, funksjonshemming eller av andre årsaker.

For å kunne vurdere tilbudet i de kommunale boligene, er det nødvendig å vite mer om tilgjengelighetsstatusen i denne delen av boligmassen.

Rapportering av hvorvidt boligen er tilrettelagt for en rullestolbruker, både atkomst til boligen og atkomst til alle boligens nødvendige rom, er allerede innført. Dette er gjort med en tilnærming på dette området som er kjent i kommunene. Begrepet universell utforming er ikke anvendt, og det er ikke rapportering knyttet til andre funksjonshemmede enn rullestolbrukere.

I rapporteringen er det vist til Norsk standard NS 3937 og veiledningen til kapittel 10 i TEK (teknisk forskrift til plan- og bygningsloven, kapittel 10 om brukbarhet).

3.7 IKT

3.7.1 Generelle føringer

3.7.1.1 Stortingsmelding nr. 17 (2006-2007) "Eit informasjonssamfunn for alle"

I Regjeringens stortingsmelding nr. 17 (2006-2007) "Eit informasjonssamfunn for alle" heter det at "Det er særleg tre føresetnader som ligg til grunn for regjeringas arbeid med digital inkludering; digital tilgang, *universell utforming* og digital kompetanse. Universell utforming av IKT-løysingar er ein føresetnad for at alle skal kunne delta. Det er eit klart mål for regjeringa at all teknologisk utvikling med IKT innan offentleg sektor skal byggje på universelt utforma løysingar, det gjeld automatar så vel som PC-løysingar. Privat sektor blir oppfordra til å gjere det same".

I stortingsmeldingen signaliserer regjeringen at de vil foreta fire konkrete tiltak for å oppnå universell utforming av IKT (Brynn og Halvorsen 2006):

- Det skal utvikles retningslinjer og detaljering av standarder og krav for universell utforming av IKT. Det må utvikles indikatorer for hvordan universell utforming skal tas i bruk.

- WAI-kriteriene (Web Accessibility Initiative), slik de brukes i norge.no sitt kvalitetskrav for nettsted, skal brukes ved all utvikling av offentlige nettsteder. Regjeringen vil oppfordre til bruk av WAI-kriteriene ved tildeling av offentlig støtte til andre nettsteder, mens etater som ligger under Fornyings- og administrasjonsdepartementet blir pålagt å bruke disse kriteriene. I tillegg vil man tilby en merkeordning for private nettsteder for å utfordre disse til å følge tilgjengelighetskriteriene.
- Det skal skapes klarere ansvarsforhold i arbeidet med universell utforming av IKT. Det skal utarbeides en ny handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne, der IKT får en sentral plass.
- Regjeringen vil stimulere til utvikling av løsninger som gir økt tilgjengelighet til IKT-baserte produkter og tjenester. I den sammenheng vil IT-Funk bli videreført i nye seks år fra 2007, slik det også ble bebudet i statsbudsjettet for 2007.

3.7.1.2 WAI - Web Accessibility Initiative

Organisasjonen WAI (Web Accessibility Initiative) (se <http://www.w3.org/WAI/>) utarbeider retningslinjer for tilgjengelighet på Internett som det offentlige Norge, EU og flere andre land har forpliktet seg til å følge.

3.7.1.3 "eNorge 2009" -planen

Her står det at i 2009 settes det helt konkrete målsettinger om universell tilgjengelighet på IKT området (se <http://odin.dep.no/fad/norsk/tema/ITpolitikk/enorge/maalene/41/bn.html>), bl.a.:

- I løpet av 2007 skal det være etablert ordninger som sikrer at alle som ikke selv har tilgang til Internett, har tilbud om å få utført tjenester på nett i sitt nærmiljø.
- I løpet av 2007 skal 80 prosent av offentlige nettsteder oppfylle Norge.no's kvalitetskriterier for tilgjengelighet.

3.7.2 Lover og forskrifter

3.7.2.1 Forskrift og rundskriv til folketrygdlovens § 10.7.

Rett til stønad i form av utlån av, tilskott til eller lån til hjelpemidler

3.7.2.2 Ekomloven

I juli 2003 ble en ny "lov om elektronisk kommunikasjon (ekomloven)" vedtatt. Lovens virkeområde er utvidet ved at loven regulerer all virksomhet innenfor området for elektronisk kommunikasjon, med tilhørende tjenester, utstyr og installasjoner. I februar 2004 kom forskriftene til loven (ekomforskriften).

3.8 Kultur

Kultur omfatter i denne sammenheng bibliotek, museum, kino, teater, idrettsanlegg mv.

Pr. i dag finnes det ikke noe lovverk som sikrer universell adgang til eksisterende kulturbygg (SHDIR 2006b). I en rekke stortingsmeldinger er det imidlertid vektlagt at alle skal ha lik tilgang til kulturopplevelser. Soria Moria-erklæringen uttrykker eksplisitt at tilgangen til idrettsanlegg og aktiviteter tilrettelagt for funksjonshemmede skal øke.

Innen folkebibliotekene har ABM-utvikling (Statens senter for arkiv, bibliotek og museum) gjennomført prosjektet "Det tilgjengelige bibliotek". Fokus her har vært rettet både mot å bedre tilgjengeligheten i det fysiske miljø i og rundt bibliotekene og til bibliotekets elektroniske tjenester.

Dette prosjektet kan være et utgangspunkt for å vurdere behovet for å kartlegge faktisk status ved kommunale og fylkeskommunale bibliotek når det gjelder tilgjengelighet, og hvordan en slik kartlegging kan gjøres. Folkebibliotek er også arbeidsbygninger, og det stilles krav til tilrettelegging, jf. byggeforskriftene kapittel 10 Brukbarhet.

Museer, kino, teater mv. er også kulturinstitusjoner som ikke uten videre er tilgjengelig for bevegelseshemmede uten spesielle tiltak eller utforming.

Av eksisterende ordninger for å øke tilgjengeligheten kan nevnes ordningen med ledsagerbevis. Denne gjør det mulig for personer som trenger ledsager til kinobesøk, museumsbesøk og lignende å bringe med seg en ledsager uten merutgift for ledsageren. Tre stikkord for kultur og funksjonshemmede: tilgjengelighet til bygg, økonomi og assistanse (ledsagerordning). 300 kommuner har ledsagerbevisordning (også Oslo). Til sammen er det delt ut 8000 bevis. Ordningen er frivillig for kommunene (SHDIR 2006b).

Innen idrett fordeler Kultur- og kirke departementet hvert år spillemidler til bygging og utbedring av anlegg for idrett og fysisk aktivitet. Midlene brukes blant annet for å bedre tilgjengelighet og brukbarhet til anleggene. Totalt budsjett for 2005 var 450 mill. kr.

Tiltak vedtatt i Handlingsplanen (ASD og MD 2004) er vist i vedlegg 4.

3.9 Kirke

Stortinget har vedtatt en ordning med rentekompensasjon for kirkebygg fra 2005 som gjelder tiltak utenom nybygg, tilbygg eller ordinært vedlikehold. Ordningen vektlegger blant annet tiltak for økt tilgjengelighet og funksjonalitet for funksjonshemmede, se rundskriv V-9B/2005 fra Kultur- og kirke departementet på nettstedet www.odin.dep.no/kkd. Økonomisk ramme for 2005 var 7,8 millioner kroner til rentekompensasjon for investeringer inntil 500 millioner kroner. Ordningen skal gå over 8 år.

Kirker er også arbeidsbygninger, og det stilles krav til tilrettelegging, jf. byggeforskriftene kapittel 10 Brukbarhet.

Tiltak vedtatt i Handlingsplanen (ASD og MD 2004) er vist i vedlegg 4.

3.10 Arbeidslivet

3.10.1 Generelle føringer

Lønnsarbeid er av vesentlig betydning for at personer med nedsatt funksjonsevne skal kunne etablere og opprettholde et selvstendig og sosialt liv på linje med andre (SHDIR 2006b). I St.meld. nr. 40 (2002-2003) "Nedbygging av funksjonshemmende barrierer. Strategier, mål og tiltak i politikken for personer med nedsatt funksjonsevne" er det et viktig mål at yrkeshemmede integreres i arbeidslivet.

3.10.2 Lover og forskrifter

3.10.2.1 IA - Intensjonsavtalen om et mer inkluderende arbeidsliv

Delmål 2: Tilrettelegge for at flere med redusert arbeidsevne skal komme i arbeid.

3.10.2.2 Internkontrollforskriften

Forskrift om arbeidsplasser og arbeidslokaler (<http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-19950216-0170.html>). Gjennom krav om systematisk gjennomføring av tiltak, skal denne forskriften fremme et forbedringsarbeid i virksomhetene innen:

- Arbeidsmiljø og sikkerhet
- Forebygging av helseskade eller miljøforstyrrelser fra produkter eller forbrukertjenester
- Vern av det ytre miljø mot forurensning og en bedre behandling av avfall

3.10.2.3 Arbeidsmiljøloven

§§ 12 og 13 sier at virksomhetens ledelse har ansvaret for å tilrettelegge slik at den enkelte kan delta etter egne forutsetninger.

3.10.2.4 Folketrygdloven kapittel 5 og 10

Omhandler rett til hjelpemidler og tilrettelegging.

4 Status

I dette avsnittet beskrives innholdet og oppbygging av datakildene i lys av behovet for kunnskap om tilgjengelighet og universell utforming. Datakildene som beskrives er KOSTRA, levekår- og Arbeidskraftundersøkelsene.

4.1 KOSTRA

4.1.1 Generelt om KOSTRA

I Norge er viktige funksjoner innen helse, utdanning, arealplanlegging, avfallsbehandling, vannforsyning, samferdsel mv. delegert til kommunalt og fylkeskommunalt nivå. For at sentrale myndigheter skal kunne følge opp, er det behov for omfattende informasjonsflyt mellom kommune og stat. Det er derfor etablert et felles system for rapportering og publisering av slik informasjon, KOSTRA (KOMMune-STat-RAPportering). KOSTRA ble etablert i 1995, og fullskalarapportering, dvs. at alle kommuner og fylkeskommuner deltar, ble nådd i 2002. Det forutsettes at nødvendig rapportering skjer gjennom KOSTRA, med mindre andre systemer er mer hensiktsmessig, for eksempel rapportering til ulike registre. Det er regjeringen (departementene) som har eierskap til KOSTRA, mens SSB har ansvaret for at rapporteringen blir gjennomført og publiserer dataene.

Hovedfokus i KOSTRA er informasjon om kommunal og fylkeskommunal ressursbruk og tjenesteytelser. De deler av det kommunale forvaltningsansvaret som berører tilgjengelighet, vil være aktuelt å rapportere via KOSTRA.

Forvaltningsoppgavene som er delegert kommuner og fylkeskommuner omfatter mange sektorer. Funksjonskonti beskriver KOSTRA-rapporteringens inndeling etter type tjeneste. Mest mulig "naturlige" konstellasjoner av funksjonskonti utgjør KOSTRAs tjenesteområder eller fagområder. Til hvert fagområde er det ett fagdepartement som har et særlig ansvar. For hvert fagområde er det opprettet en arbeidsgruppe bestående av alle deltakende parter i KOSTRA, dvs. ansvarlig fagdepartement, eventuelle underliggende direktorater, Kommunaldepartementet, kommunene/fylkeskommunen (KS) og SSB. Hver arbeidsgruppe er forpliktet til hvert år å vurdere eksisterende rapportering og å foreslå endringer i tråd med mandat, andre retningslinjer eller behov som avdekkes. Resultat av dette arbeidet dokumenteres i en rapport som avleveres 1. juli hvert år. Det er et mål at partene i arbeidsgruppene er samstemte i det som legges fram i rapporten.

KOSTRA Samordningsråd, som er øverste instans i KOSTRA-organisasjonen, vedtar endelig rapportering og publisering basert på forslagene fra arbeidsgruppene. Samordningsrådet bestemmer også arbeidsgruppenes mandat.

4.1.2 Hvorfor er KOSTRA relevant?

En vesentlig del av samfunnets ansvar for å inkludere personer med nedsatt funksjonsevne skjer gjennom de oppgaver som er delegert kommunalt og fylkeskommunalt forvaltningsansvar. Rapportering og registrering av kommunal aktivitet gjøres i stor grad gjennom KOSTRA. Denne rapporteringen omfatter både tjenesteproduksjon og ressursbruk (regnskap).

4.1.3 Regnskapsrapportering i KOSTRA

Regnskapsrapporteringen viser kommunenes og fylkeskommunenes inntekter og utgifter. Regnskapet er organisert etter funksjonskonti (tjenesteområde) og artskonti (type utgifter og inntekter). Verken funksjonskonti eller artskonti er i dag inndelt slik at de kan si noe om ressursbruken knyttet til universell utforming og tilgjengelighetstiltak.

4.1.4 Tjenesterapporteringen i de ulike KOSTRA-fagområder

Arbeidsgruppene i KOSTRA har tilnærmet eneansvar for å fremme forslag til Samordningsrådet i KOSTRA om ny rapportering. Det betyr at ethvert vedtak om endring i rapportering vil være basert på forslag fra en av KOSTRA-arbeidsgruppene. Utvikling av ny rapportering innen universell utforming må derfor kanaliseres gjennom arbeidsgruppene.

Følgende KOSTRA-arbeidsgrupper dekker tjenesteområder som har særlig relevans til universell utforming:

- Fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø
- Samferdsel
- Grunnskole
- Videregående opplæring
- Barnehage
- Kommunehelsetjeneste
- Kommunale boliger
- IKT
- Kultur
- Kirke

4.1.4.1 Fysisk planlegging, kulturminner natur og nærmiljø

Denne arbeidsgruppen dekker saksområder i kommunene og fylkeskommunene som omfatter planlegging, byggesaker, kart og delingsforretninger etter plan- og bygningsloven og delingsloven. I tillegg er saker knyttet til naturvern, kulturminnevern, friluftsliv og rekreasjon samt motorferdsel i utmark inkludert. Miljøverndepartementet er ansvarlig departement.

Begrunnelsen for å fremme rapportering er bl.a. basert på at Regjeringen gjennom St.meld. nr. 40 (2002-2003) "Nedbygging av funksjonshemmende barrierer" har lagt økt vekt på tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne gjennom strategien universell utforming. Kommunene er kjent med Rundskriv T/5-99 "Tilgjengelighet for alle" som fortsatt gjelder. Stadig mer lov- og regelverk integrerer universell utforming. I henhold til den nye KU-forskriften til plan- og bygningsloven, skal konsekvenser for befolkningens tilgjengelighet til uteområder, bygninger og tjenester vurderes. Det arbeides med rikspolitiske retningslinjer for universell utforming, og universell utforming er foreslått innarbeidet i revidert plan- og bygningslov. Behovet for gode opplysninger om status og utviklingstrekk er betydelig og vil øke.

Det var før 2006 ingen rapportering knyttet til tilgjengelighet eller universell utforming.

4.1.4.2 Samferdsel

Denne rapporteringen omfatter to skjema, ett for kommune og ett for fylke. Kommuneskjemaet dekker kommunale veier, miljø- og sikkerhetstiltak. Fylkesskjemaet dekker fylkeveier, miljø- og sikkerhetstiltak, og omfang av kollektivtransport på buss og ferger.

Det var før 2006 ingen rapportering knyttet til tilgjengelighet eller universell utforming.

4.1.4.3 Grunnskole

Grunnkolene rapporterer til Grunnskolenes informasjonssystem (GSI) og dataene overføres deretter til KOSTRA. Rapporteringen omfatter først og fremst den pedagogiske virksomheten og ressursbruk knyttet til denne. Det samles ikke inn data om universell utforming pr. i dag,

4.1.4.4 Videregående skole

Videregående skoler rapporterer til fylkeskommunenes gjennom VIGO, et administrativt register som eies av fylkeskommunene, og dataene overføres deretter til KOSTRA. Pr. i dag rapporteres ingen opplysninger om tilgjengelighet eller utforming i dette rapporteringssystemet.

4.1.4.5 Barnehage

Rapporteringen omfatter opplysninger om den enkelte barnehages organisering, personell, antall barn, inntekter samt hvilke barn som blir prioritert, herunder også funksjonshemmede. Det samles ikke inn opplysninger om barnehagens utforming.

4.1.4.6 Kommunehelsetjeneste, pleie og omsorgstjenester og sosiale tjenester (3 ulike arbeidsgrupper)

Denne rapporteringen omfatter flere skjema, der skjema 5 Institusjoner for eldre og funksjonshemmede og skjema 6 Pleie- og omsorgstjenester til hjemmeboende er mest aktuelle. I skjema 5 er det pr. i dag rapportering knyttet til romutforming. I skjema 6 er det rapportering knyttet til tjenestetilbud som kan gjøre det lettere å bo hjemme, men det er ingen rapportering knyttet til selve utformingen av bygninger eller uteområder.

4.1.4.7 Kommunale boliger

Rapporteringen i KOSTRA omfatter opplysninger om antall boenheter, søknader, botilbud, bostøtte og tilrettelegging av boliger. I tillegg publiseres indikatorer basert på data fra Husbanken. Andre datakilder knyttet til boliger som Folke- og boligtellingsen 2000, er vist i vedlegg 3.

Skjema for kommunale boliger har relevante spørsmål inne allerede, det gjelder bl.a. hvordan boligen er tilrettelagt for rullestolbrukere.

4.1.4.8 IKT

Denne rapporteringen omfatter to skjema, ett for kommune og ett for fylke. IKT-rapporteringen i KOSTRA omfatter kommunens IT-strategi, effekten av innføring av nye IKT-systemer, tjenester som ytes ved hjelp av IKT, elektroniske innkjøp, IT-sikkerhet med mer.

IKT-rapporteringen via KOSTRA er organisert forskjellig fra de andre fagområdene, bl.a. ved at det ikke står en bredt sammensatt arbeidsgruppe bak vedtakene om rapportering.

4.1.4.9 Kultur

Gjennom KOSTRA samles inn opplysninger om barne- og ungdomstiltak og støtte til frivillige lag og foreninger. I tillegg publiseres data om kinodrift og biblioteker. Informasjon om idrettsanlegg er foreløpig fraværende i KOSTRA. Det er et eget register for idrettsanlegg som eies av Kulturdepartementet (se www.idrettsanlegg.no og vedlegg 3). Det er nevnt eksplisitt i Soria Moria-erklæringen (Statsministerens kontor 2006) at tilgangen til idrettsanlegg og aktiviteter tilrettelagt for funksjonshemmede skal øke.

4.1.4.10 Kirke

Gjennom KOSTRA rapporteres omfang av kirkelige handlinger og andre aktiviteter knyttet til kirkene. Det er ingen rapportering knyttet til kirkebygningens eller uteområdenes utforming.

4.1.5 Eksisterende rapportering i KOSTRA om tilgjengelighet pr. 2006

Rapporteringen knyttet til samferdsel og fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø var ny i 2006, se også kapittel 5.1.

4.1.5.1 Kommunale boliger

Skjema 13 Kommunalt disponerte boliger og boligvirkemidler:

1. Antall husstander fordelt etter bosituasjonen for bevegelseshemmet/fysisk funksjonshemmet mv.

2. Antall kommunale boliger der rullestolbruker kan komme seg til bolig
3. Antall kommunale boliger der rullestolbruker kan komme seg inn i alle nødvendige rom

4.1.5.2 Samferdsel

Skjema 24, kommuner

1. Antall parkeringsplasser som er et kommunalt ansvar skiltet for handikappede (HC)
2. Antall utstedte parkeringstillatelser for funksjonshemmede

I tillegg blir det etablert rapportering av antall lavgulvbusser i kollektivundersøkelsen (ikke KOSTRA, men vedtatt av KOSTRA-gruppa)

4.1.5.3 Fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø:

Skjema 20, kommuner

1. innsigelser til kommuneplaner begrunnet med hensyn til universell utforming fordelt på innsigelsesmyndighet
2. innsigelser til regulerings- og bebyggelsesplaner begrunnet med hensyn til universell utforming fordelt på innsigelsesmyndighet
3. om kommunen har gjeldende plan eller retningslinjer med fokus på universell utforming
4. årstall denne plan eller disse retningslinjer er vedtatt
5. antall rekreasjons- og friluftslivsområder tilrettelagt med universell utforming

Skjema 51, fylkeskommuner

1. om fylkeskommunen har gjeldende plan med fokus på universell utforming
2. årstall denne plan er vedtatt

4.2 Levekårsstatistikk

4.2.1 Om Levekårsundersøkelsene

Levekårsundersøkelsene er utvalgsundersøkelser som er befolkningsrepresentative på nasjonalt nivå. Dataene kan brytes ned på landsdelsnivå, men ikke på lavere geografiske enheter. Undersøkelsene gjennomføres hvert år med roterende tema: arbeidsmiljø, boforhold og helse. I alle undersøkelsene er det registreringer av personer som på grunn av varige helseproblemer eller funksjonshemming har vansker med å bevege seg ut av bolig, delta i foreningsliv og bruke offentlig transport. I tillegg er det registreringer av personer som ikke kan klare dagligvareinnkjøp, vask/rengjøring av bolig, av/påkledning eller å gå i trapper. Dette gjør det mulig å identifisere grupper med funksjonsvansker og se på en rekke parametere i forhold til deltakelse/hindringer. For spørreskjema og dokumentasjon av undersøkelsene, se Hougen (2006) og nettsiden <http://www.ssb.no/emner/00/90/levekaar/>.

Levekårsundersøkelsene er fleksible og åpne for å inkludere nye spørsmål, eventuelt å øke utvalget. Generelt har undersøkelsene en offentlig finansiert intervjudel og en intervjudel som utformes i samarbeid med eventuelle oppdragsgivere. Det gir dermed anledning til å supplere eksisterende data med tilleggsspørsmål om eventuelle barrierer og hindringer den enkelte opplever i hverdagen.

4.2.1.1 Levekårsundersøkelsen om boforhold, nærmiljø og fritid

I levekårsundersøkelsen om boforhold finnes registreringer av intervjupersonens bolig: Om hvilken etasje inngangspartiet er på, om boligen er over ett eller flere plan, om det er hindringer for en rullestolbruker (trapp, bratt bakke mv.) for å komme inn i boligen og om boligen er forbeholdt personer med behov for spesielt tilrettelagt bolig (omsorgsbolig, bolig tilrettelagt for funksjonshemmede). Se for øvrig "Norske boliger. Hver femte bolig er tilgjengelig for funksjonshemmede" (Guldbransen 1996). I tillegg er det en rekke spørsmål om boligøkonomi og husholdningsutgifter, nærmiljø og trygghet, sosial kontakt og tilsynsbehov. Det er også registreringer av deltakelse i fysisk aktivitet og fritidsaktiviteter. Dataene tegner et bilde av bosituasjonen for

befolkningen både når det gjelder innvendige forhold i boligen som størrelse, inneklima mv., men også utemiljøet som omgir boligen (støy, nærhet til kollektivtransport, grøntarealer mv.). Se nettsiden <http://www.ssb.no/emner/05/03/bo/> for mer informasjon om Boforholdsundersøkelsene (SSB 2005).

Levekårsundersøkelsen om arbeidsmiljø kan si noe om funksjonshemmede eller deltakelseshemmede som er i arbeid, type arbeid og i hvilken grad deres arbeidssituasjon er tilpasset behovene de måtte ha. I tillegg registreres varighet av arbeidsforhold, tilknytningsform, arbeidstid, fysisk arbeidsmiljø og organisatorisk arbeidsmiljø, sykefravær, arbeidsrelatert helse. For dokumentasjon og spørreskjema se <http://www.ssb.no/emner/06/02/arbmiljo/>, samt artikkel i Samfunnsspeilet med data fra levekårsundersøkelsen om arbeidsmiljø med tittelen "Fremdeles få boliger egnet for funksjonshemmede" (Guldbransen 1999).

Levekårsundersøkelsen om helse gir anledning til å avgrense grupper med funksjonsvansker på ulike måter, i. e. grupper med nedsatt funksjonsevne og grupper med deltakelshevansker. Dataene gir anledning til å se på sykелighet, levevaner og bruk av helse- og omsorgstjenester. Denne undersøkelsen går også inn på problemstillinger knyttet til nettverk og sosiale relasjoner. Undersøkelsene kan gi et ganske utfyllende bilde av helsetilstanden hva angår sykелighet og funksjonsevne. Slik undersøkelsen er utformet, kan dette knyttes opp mot enkelte mål på deltakelse og omfanget av sosial kontakt. Spørreskjema og dokumentasjon av undersøkelsen ligger på <http://www.ssb.no/vis/emner/03/00/helseund/art-2006-07-03-02.html>. Det er publisert flere artikler med data som omhandler funksjonshemmede fra denne undersøkelsen i Samfunnsspeilet og SSB-magasinet. Blant relevante artikler er "Funksjonshemmede i Europa" (Svalund 2004), "Funksjonshemmedes levekår 1987-1995: Sakker akterut, tross forbedringer" (Hem & Eide 1998), "Psykisk helse: Fortrolighet forebygger?" (Barstad 1997) samt "På tampen av det europeiske året for funksjonshemmede. Stadig hindringer for funksjonshemmede" (Ramm og Svalund 2003).

4.3 Arbeidsmarkedsstatistikk

4.3.1 Om Arbeidskraftundersøkelsen - AKU

Arbeidskraftundersøkelsen AKU er en utvalgsundersøkelse med 24 000 personer intervjuet hvert kvartal. Utvalget er trukket fra alle landets kommuner og består av personer fra 16 til 74 år.

AKUs årlige tilleggsundersøkelser har til hensikt å kartlegge funksjonshemmedes forhold til arbeidsmarkedet og hvordan funksjonshemmedes situasjon eventuelt skiller seg fra andres. Disse undersøkelsene inngår i en lengre tidsserie som skal belyse utviklingen på arbeidsmarkedet for denne gruppen. Det er så langt gjort slike tilleggsundersøkelser for 4. kvartal 2000 og 2004 og for 2. kvartal 2002 til 2006 (SSB 2006a, Olsen og Van 2007).

I det innledende spørsmålet i undersøkelsen blir funksjonshemming definert som "fysiske eller psykiske helseproblemer av mer varig karakter som kan medføre begrensninger i det daglige liv", fulgt av noen eksempler på dette. Til tross for disse presiseringene, er det langt på vei folks oppfatning av sin egen situasjon som blir målt. Et konkret helseproblem mestres ulikt fra person til person, og dette vil gjenspeiles i de svarene som gis i undersøkelsen.

Formålet med tilleggsundersøkelsene er, som nevnt, å kartlegge de funksjonshemmedes forhold til arbeidsmarkedet og på hvilke måter funksjonshemmedes situasjon eventuelt skiller seg fra andres. Samtidig tilsikter man å bygge opp en lengre tidsserie for å studere utviklingen på arbeidsmarkedet for denne gruppen. Ved at slike undersøkelser gjennomføres i form av tilleggsspørsmål til AKU, får man samtidig tilgang til alle de ordinære AKU-variablene. Dette gjør det mulig å få belyst de funksjonshemmedes situasjon i forhold til en lang rekke kjennemerker, og dessuten foreta sammenligninger med resten av befolkningen.

Bakgrunnen for tilleggsundersøkelsen er Arbeidsmarkedsmyndighetenes behov for mer kunnskap om arbeidssituasjonen for personer med ulike funksjonshemninger. De siste par årene har intensjonsavtalen mellom myndighetene og partene i arbeidslivet om et mer inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen) vært spesielt sentral i denne sammenheng, i det inkludering av personer med redusert funksjonsevne er ett av hovedmålene. Se for øvrig "[Hvem er de yrkeshemmede, og hvordan tilpasser de seg på arbeidsmarkedet?](#)", en publikasjon i serien Økonomiske Analyser basert på data fra undersøkelsene (6/2001, Statistisk sentralbyrå).

Man baserer seg i denne undersøkelsen på en avgrensning av funksjonshemming som har vært anvendt i EU-tillegg til AKU om funksjonshemmede og arbeidsmarkedet. Det gir i utgangspunktet muligheter for å sammenligne data for Norge med data fra EU-land. Definisjonen av funksjonshemming framkommer i det innledende spørsmålet i tilleggsundersøkelsen og er formulert som følger:

"Med funksjonshemming menes fysiske eller psykiske helseproblemer av mer varig karakter som kan medføre begrensninger i det daglige liv. Det kan for eksempel være sterkt nedsatt syn eller hørsel, lese- og skrivevansker, bevegelsehemninger, hjerte- eller lungeproblemer, psykisk utviklingshemning, psykiske lidelser eller annet. Har du etter din mening en funksjonshemming?"

Et avgjørende aspekt ved definisjonen av funksjonshemming er altså de hindringer av *helsemessig* karakter som måtte forekomme. Opplevelsen av å ha en funksjonshemming oppstår i et samspill mellom individets helsemessige tilstand, de krav de daglige oppgavene stiller mht. funksjonsdyktighet og de hjelpemidler, medisiner og lignende som er tilgjengelige. Personer med samme (objektive) helseproblem kan i ulik grad selv oppleve dette som en funksjonshemming, alt avhengig av de rammene han eller hun forholder seg til i det daglige, det være seg hjem, nærmiljø og eventuelt arbeidsmarkedet.

AKU omfatter også noen spørsmål knyttet til tilrettelegging på arbeidsplassen. For sysselsatte spørres det om i personen "i noen grad har fått arbeidssituasjonen tilpasset funksjonshemmingen, etter behov for mer tilrettelegging i forhold til jobb". Tilretteleggingen omfatter tre kategorier (Olsen og Van 2007):

- Endringer i arbeidsoppgavene.
- Endringer i arbeidstiden.
- Fysisk tilrettelegging av arbeidsplass.

For de ikke-sysselsatte spørres det om personen kunne fortsatt i jobben dersom endringer ble gjort med hensyn til:

- arbeidsoppgavene
- arbeidstiden
- transport til og fra arbeidsplassen
- forholdet til kolleger, arbeidsmiljøet
- fysisk tilrettelegging av arbeidsplassen, f.eks. ved bruk av ulike hjelpemidler
- annen tilrettelegging, f.eks. støtteperson

5 Utvikling av datagrunnlaget

I dette avsnittet drøftes videreutvikling av datagrunnlaget i lys av behovet for informasjon om tilgjengelighet og universell utforming. Datakildene som drøftes er KOSTRA, Levekårs- og Arbeidskraftundersøkelsene.

5.1 KOSTRA

5.1.1 Regnskapsrapportering i KOSTRA

I prosjektet er det fokusert på tjenesterapporteringen i KOSTRA, og ikke på regnskapsrapporteringen. Forbedret datagrunnlag knyttet til de økonomiske sidene ved universell utforming vil kreve et betydelig utviklingsarbeid, og dette lå utenfor rammene av dette prosjektet.

Arbeidet med universell utforming er tverrsektorielt og skjer gjennom mange ulike typer tiltak. De er derfor vanskelige å identifisere i dagens regnskapssystem i KOSTRA, der utgifter og inntekter fordeles på tjenesteområder (funksjonskonti) og utgifts-/inntektstyper (artskonti). I tillegg ligger det i prinsippet om universell utforming at arbeidet med tilgjengelighet gjøres integrert i utbyggingen og den generelle tilretteleggingen. Kostnader ved tilgjengelighetstiltak vil også av den grunn være vanskelig å identifisere. Det er også en inntektsside i universell utforming, for eksempel ved at boliger kan oppnå høyere markedsverdi eller ved at man unngår ombygging og tilrettelegging senere.

5.1.2 Resultater fra gjennomgang av tjenesterapporteringen i de ulike KOSTRA-fagområder

Våren 2006 kontaktet UU-prosjektet arbeidsgruppelederene for de KOSTRA-arbeidsgrupper som dekker tema som kan relateres til universell utforming angående rapportering innen universell utforming. Det gjaldt følgende arbeidsgrupper:

- Fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø
- Samferdsel
- Grunnskole
- Barnehage
- Kommunehelsetjeneste
- Kommunale boliger
- IKT
- Kultur
- Kirke

Som grunnlag for innspillene, utarbeidet UU-prosjektet et notat til hver arbeidsgruppe som omhandlet behovet for økt informasjon om universell utforming innen de respektive gruppens fagområde. Det ble også henstilt til arbeidsgruppene å utvikle rapportering innen sitt fagområde med hensikt å forbedre informasjonsgrunnlaget. Notatene ble skrevet over "samme lest". Som et eksempel er notatet til KOSTRA-arbeidsgruppe for grunnskole vist i vedlegg 1.

Notatene ble fulgt opp med personlig kontakt med arbeidsgruppelederene, og UU-prosjektet deltok på møtene til noen av arbeidsgruppene for å orientere nærmere om universell utforming og være med på drøftingene. Resultatet av behandlingen i de ulike arbeidsgruppene er presentert i de neste avsnittene, og er basert bl.a. på korte rapporter fra de enkelte arbeidsgruppelederene samt det som arbeidsgruppen har rapportert til KOSTRA Samordningsråd (SSB 2006b) (se http://www.ssb.no/emner/00/00/20/notat_200641/notat_200641.pdf).

Fysisk planlegging, kulturminner natur og nærmiljø

Rapportering:

Basert på konkret forslag fra Miljøverndepartementet behandlet og fremmet arbeidsgruppen forslag til ny rapportering knyttet universell utforming (UU). Disse ble tatt inn under temaene plansaksbehandling og oppfølging, byggesaksbehandling samt rekreasjon og friluftsliv i kommuneskjemaet. I tillegg ble temaet tatt med under plansaksbehandling i fylkesskjemaet. Den foreslåtte rapporteringen ble som følger:

Skjema 20 (kommuneskjema):

- om kommunen har gjeldende plan eller retningslinjer for UU (ja / nei)
- antall innsigelser kommunen har mottatt begrunnet med hensyn til UU
- antall rekreasjons- og friluftslivsområder tilrettelagt etter prinsippene om UU
- antall dispensasjoner fra kap. X Brukbarhet i teknisk forskrift (TEK) som omhandler hensynet til orienterings- og bevegelseshemmede (denne ble vedtatt fom. 2007 etter at ny teknisk forskrift som også omfatter begrepet universell utforming, var planlagt innført høsten 2006).

Skjema 51 (fylkeskommuneskjema):

- om fylkeskommunen har plan med fokus på UU (ja / nei)

I den konkrete behandlingen av forslagene ble et forslag om å telle antall planer med føringer på universell utforming ikke tatt til følge i arbeidsgruppa. Lengde turstier med universell utforming ble heller ikke vedtatt fremmet for Samordningsrådet.

Når det gjaldt spørsmålet om universell utforming innen friluftslivs- og rekreasjonsområder, var det en omfattende prosess å formulere spørsmål. Viktige nyanser var bl.a. at det skulle fokuseres på områdenes standard framfor hvilke tiltak som kommunen gjør. Aspektet "tilgjengelighet for alle" ble også vektlagt framfor "tiltak for personer med spesielt behov". Dette spørsmålet avdekket også det vanskelige spennet mellom et operasjonelt og presist spørsmål i skjema og begrepet universell utforming.

Det er Miljøverndepartementet som er ansvarlig myndighet for oppfølging av arbeidet med universell utforming innen de samfunnsområdene som arbeidsgruppa dekker. At departementet selv fremmet forslaget til rapportering var en avgjørende årsak til at arbeidsgruppa vedtok forslag om ny rapportering.

Nøkkeltall:

Følgende nøkkeltall vil bli publisert:

Kommune:

- Finnes vedtatt plan eller bindende retningslinjer for universell utforming. Enhet: Ja/nei (publiseres også som kvalitetsindikator)
- Antall rekreasjons- og friluftslivsområder tilrettelagt med universell utforming (eventuelt pr. innbygger eller årsinnbygger i kommunen)

Fylkeskommune:

- Finnes plan for universell utforming. Enhet: Ja/nei

5.1.2.1 Samferdsel

Rapportering:

Etter drøftinger i arbeidsgruppa for Samferdsel ble det foreslått å ta inn to spørsmål på kommuneskjemaet:

- Antall parkeringsplasser som er et kommunalt ansvar og som er skiltet for handikappede
- Antall utstedte parkeringstillatelser for funksjonshemmede

Det ble ikke foreslått rapportering i fylkesskjema.

Nøkkeltall:

I forbindelse med utvikling av kvalitetsindikatorer, anså arbeidsgruppa tilgjengelighet innen kollektivtransporten som et viktig aspekt ved kvaliteten. Arbeidsgruppa har foreslått en indikator som beskriver tilgjengelighet:

- Andel av bybussene som har lavgulv/laventré (rapportering settes i verk fra og med 2006).

Data vil dekkes inn gjennom kollektivundersøkelsen (se vedlegg 3) på initiativ fra KOSTRA-gruppa.

Når datagrunnlaget blir tilstrekkelig utviklet, vil også disse to bli publisert:

- Andel av holdeplassene som er tilrettelagt for bevegelseshemmede.
- Gjennomsnittlig avstand til nærmeste kollektive holdeplass.

Når det gjelder informasjon om tilgjengelighet innenfor kollektivtransport, vil arbeidsgruppa spesielt peke på potensialet som ligger i det nye holdeplassregisteret. Samferdselsgruppen vil derfor anbefale at det utvikles og knyttes kjennetegn til dette registeret som beskriver hvordan holdeplassene er tilrettelagt mht. tilgjengelighet og universell utforming.

5.1.2.2 Grunnskole

Det samles ikke inn data om universell utforming pr. i dag, og arbeidsgruppen har ikke anbefalt noen indikatorer så langt. Arbeidsgruppen behandlet dette ved to anledninger i 2006, og ønsker å jobbe videre med det mål å utvikle en eller flere indikatorer som kan gi relevant informasjon.

Arbeidsgruppen savner kunnskap om hvilken informasjon som er interessant, på hvilket nivå, for eksempel generelle spørsmål som hvorvidt skolene tilfredstiller kravene fra lovverk, eller mer detaljerte spørsmål som for eksempel hvor mange handikoptolett finnes det?/ Er det heis med plass til rullestol/ om bygget er tilpasset blinde etc. Resultater fra brukerundersøkelsene i skolen kan muligens gi en pekepinn om hva som er viktig for elever med nedsatt funksjonsevne. Arbeidsgruppen savner kompetanse på området, og ønsker innspill, tips og råd både fra andre KOSTRA-grupper som har arbeidet med dette og fra faglig hold som for eksempel Statens råd for funksjonshemmede. I forberedelse til arbeidsgruppemøtene har det vært samarbeid mellom lederne for grunnskole og barnehager.

Arbeidsgruppelederne på grunnskole og barnehage hadde et nært samarbeid og konklusjonene støttes av begge.

5.1.2.3 Videregående skole

Arbeidsgruppe for videregående opplæring ble i prosjektet ikke forespurt om å vurdere universell utforming/tilgjengelighet i sin rapportering.

5.1.2.4 Barnehage

KOSTRA-gruppen for barnehager behandlet dette ved tre anledninger i 2006. Til det siste møtet la arbeidsgruppelederen fram konkret forslag til rapportering med hovedspørsmål: "Er barnehagens lokaliteter (inne og ute) tilrettelagt med universell utforming" (se vedlegg 2). Forslaget hadde vært til "høring" hos flere instanser, bl.a. Statens råd for funksjonshemmede. I forberedelsene var det lagt opp til at arbeidsgruppa skulle vedta forslaget til rapportering i dette møtet, men arbeidsgruppa valgte likevel å vente med å vedta ny rapportering.

Blant de viktigste årsakene til at arbeidsgruppa ville avvente å fremme rapportering var:

- begrepet universell utforming er foreløpig lite kjent og vil medføre betydelig rapporteringsbyrde.
- det er et stykke vei å gå med hensyn til hvilken detaljrikdom det skal være i spørsmålene, sett i forhold til den informasjon/indikatorer en er ute etter. For eksempel bør skjemaspørsmål være klare og entydige – og helst unngå begrepet "universell utforming" – selv om indikatorene skal beskrive utformingen.
- rapportering om dette emnet i KOSTRA bør samordnes slik at begrepsbruk, omfang, detaljnivå på spørsmål mv. blir mest mulig konsistent og fornuftig prioritert innenfor KOSTRA-systemet.
- spesielt er samordning mot grunnskole viktig, da kravene i lovverket med hensyn på tilgjengelighet er forholdsvis likt.

I vedlegg 2 er gjengitt et notat fra arbeidsgruppeleder Geir Ivar Andreassen som oppsummerer viktige vurderinger og refleksjoner fra behandlingen som ble gjort i arbeidsgruppa. Konklusjonene understøttes av grunnskolegruppa.

5.1.2.5 *Kommunehelsetjeneste, pleie og omsorgstjenester og sosiale tjenester (3 ulike arbeidsgrupper)*

Rapportering knyttet til tilgjengelighet og universell utforming ble behandlet i to arbeidsgruppemøter. Arbeidsgruppene har foreløpig valgt å ikke jobbe videre med dette. Temaet er imidlertid særlig aktuelt i forbindelse med utvikling av kvalitetsindikatorer som arbeidsgruppene er pålagt gjennom mandatet.

Et av spørsmålene som ble reist i arbeidsgruppa, var hvorvidt det var en oppgave for KOSTRA å innhente informasjon om statlige pålegg som skal gjennomføres ved lov. Krav til universell utforming kan uansett være vanskelig å oppfylle i sin helhet. På det siste møtet ble det spurt om ikke dette best lot seg ordne på overordnet nivå, evt. gjennom KOSTRA-gruppe for Fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø. Arbeidsgruppen avventer videre innspill og retningslinjer fra prosjektet på universell utforming og eventuelt fra Samordningsrådet.

De nye spørsmålene som arbeidsgruppen foreslår å inkludere i neste rapportering, er knyttet til utvikling av kvalitetsindikatorer innenfor sosialtjenesten. Dette er spørsmål om blant annet individuell plan og tjenestens tilgjengelighet for brukeren. I første omgang er betydningen av begrepet tilgjengelighet begrenset til åpningstid og telefontid.

5.1.2.6 *Kommunale boliger*

Rapportering:

Skjema for kommunale boliger har relevante spørsmål inne allerede, det gjelder bl.a. hvordan boligen er tilrettelagt for rullestolbrukere. Ifølge arbeidsgruppelederen ønsket ikke arbeidsgruppen å endre skjema i 2006 pga. store endringer foregående år. Boliggruppen vil imidlertid vurdere disse innspillene på sikt, og i samarbeid med annet arbeid innen universell utforming som gjøres i andre KOSTRA-arbeidsgrupper.

Sosial- og helsedirektoratet har pekt på tilgjengelighet til uteareal tilknyttet boligen som interessant tilleggs spørsmål i skjemaet og også på sikt tall for ”universell utforming”.

Nøkkeltall:

I arbeidet med kvalitetsindikatorer (eget arbeid i alle arbeidsgruppene), vil gruppen publisere denne, basert på det som rapporteres i KOSTRA:

- Andel tilrettelagte boliger for funksjonshemmede av alle kommunalt disponerte boliger.

5.1.2.7 *IKT*

Hensynet til tilgjengelighet når det gjelder elektroniske tjenester har to aspekter. Det ene er hvordan selve tjenesten (det elektroniske bildet) er utformet og tilpasset for svaksynte og andre som har funksjonshemminger som gjør bruk av pc vanskelig. Det andre aspektet er at kommunale tjenester gjøres tilgjengelig over Internett slik tjenesten blir lettere tilgjengelig for bl.a. bevegelseshemmede. Det kan gjelde for eksempel innhenting og innlevering av skjema, innhenting av informasjon, bestillinger osv.

Prosjektgruppa mener at KOSTRA først og fremst er aktuell å bruke for å beskrive omfanget av tjenester som gjøres tilgjengelig over Internett. Skjema 25, del 3 Innføring av IT-systemer og del 4 Elektroniske tjenester omfatter dette aspektet.

Når det gjelder utforming av den enkelte kommunes nettsider, ligger det allerede info om vurderingene av den i henhold til WAI-standarden ute på Norge.no. Prosjektgruppa mener at å benytte denne informasjonen er mer hensiktsmessig enn å innføre et nytt spørsmål i KOSTRA om tilgjengelighet på kommunenes nettsider. Kvalitetsvurdering av offentlige nettsider sortert etter

tilgjengelighet:

<http://www.norge.no/kvalitet/kvalitet2006/liste.asp?etat=0&fylke=1&stjerner=0&sortering=4&verksemdtype=>

5.1.2.8 Kultur

Universell utforming i Kostra ble behandlet på møte 13.06.06 i Kulturarbeidsgruppen. Følgende ble referatført:

”Folkebibliotek er et område hvor slike data bør kunne være tilgjengelig. Per i dag har man ikke kunnskap om dette.” *Vedtak: ABM-utvikling som er ansvarlig for å samle inn statistikk fra folkebibliotekene, har planer om revisjon av skjema. ABM-utvikling stiller seg i utgangspunktet ikke negative til å ta inn opplysninger om tilgjengelighet, og vil eventuelt innarbeide dette spørsmålet slik at det kan være tilgjengelig for rapporteringsåret 2007.*”

5.1.2.9 Kirke

Rapportering av tilgjengelighetsdata - universell utforming ble tatt opp i ett møte. Gruppen gikk igjennom notatet som omhandlet kartlegging av tilgjengelighetsdata, men fattet ikke noe vedtak i saken. Arbeidsgruppen mener at denne typen informasjon kan være aktuelt å legge til Kirkebygdatabasen, men siden denne rapporteringen ikke er obligatorisk, er det usikkert i hvor stor grad man får dekket behovet gjennom denne.

Arbeidsgruppen planla nytt møte etter sommerferien (2006) der dette skulle tas opp, men møtet er foreløpig ikke avholdt (pr. desember 2006).

5.1.3 Sammenfatning av gjennomgangen i arbeidsgruppene 2006

Som nevnt ovenfor, er forslag til rapportering i KOSTRA monopolisert til arbeidsgruppene i KOSTRA. Arbeidsgruppene har derfor et selvstendig ansvar for å vurdere nye innspill og forslag til rapportering.

Alle KOSTRA-arbeidsgruppene som prosjektgruppen hadde kontakt med våren 2006 om rapportering på temaet tilgjengelighet og universell utforming, tok opp dette temaet som sak i arbeidsgruppen. Alle arbeidsgruppene var både i utgangspunktet og etter behandlingen positive til dette som rapporteringstema. De så på temaet som viktig, og var inneforstått med den økte prioritering dette har fått i regjeringens politikk. Det var imidlertid ulikt hvor langt gruppene kom i behandlingen:

- I to arbeidsgrupper, (samferdsel og fysisk planlegging) førte innspillene til ny rapportering allerede fra 2006.
- I en arbeidsgruppe ble det utarbeidet et konkret forslag til rapportering, men etter behandling av forslaget i gruppen, ble det bestemt å foreløpig ikke vedta ny rapportering (barnehage, se vedlegg 2).
- I de resterende arbeidsgruppene ble innspillene drøftet, men det ble ikke utarbeidet konkrete forslag til rapportering.

At såpass mange arbeidsgrupper ikke utarbeidet konkrete forslag henger sammen med flere forhold:

- Innspillene kom fra en på forhånd ukjent prosjektgruppe og ble sendt til arbeidsgruppene i SSB som i stor grad har fokus på det administrative arbeidet i gruppene. Departementene og kommunene som er de partene i KOSTRA som har det politiske og praktiske ansvar for gjennomføringen av universell utforming, var ikke involvert i å forberede forslagene før de ble behandlet av arbeidsgruppene. Her var imidlertid KNNM-gruppen et unntak. I dette tilfellet forberedte Miljøverndepartementet forslaget til arbeidsgruppen, og her ble også ny rapportering vedtatt.

- Innspillene var ikke direkte knyttet til mandatet til arbeidsgruppene, og arbeidsgruppene prioriterte således andre oppgaver. Tilgjengelighet er imidlertid et kvalitetsaspekt, og er således knyttet arbeidsgruppenes arbeid med kvalitetsindikatorer som var høyt prioritert i 2006.
- Det var i liten grad knyttet klare definisjoner til begrepene rundt tilgjengelighet og universell utforming, og mange av arbeidsgruppene så klart at det vil være betydelige utfordringer mht. å operasjonalisere spørsmål i forhold til den informasjon (indikatorer) som er ønsket. Dette er et viktig problem man må arbeide videre med.
- Det er et sterkt press om ikke å øke oppgavebyrden.
- Temaet var ukjent for mange. Særlig begrepet "universell utforming" var lite kjent i arbeidsgruppene, og de ønsket mer kunnskap om temaet.
- I innspillene var det lagt opp til at arbeidsgruppene selv skulle presisere hvilken type informasjon innen temaet som skulle prioriteres. I og med at temaet var relativt ukjent, er en slik prioritering i seg selv en vanskelig oppgave.
- De fleste arbeidsgruppene savnet sterkere felles retningslinjer, samordning og veiledning før de ønsket å arbeide videre med å utarbeide konkrete forslag. Spesielt bør nødvendigheten av samordning mellom barnehage og grunnskole nevnes.

5.1.4 Anbefalinger videre

Ut fra den prioritering dette tema har hos myndighetene, den positive holdningen i arbeidsgruppene til temaet og at man allerede har lyktes i å etablere noe rapportering innen noen fagområder, vil UU-prosjektet anbefale at en satser videre på å utvikle KOSTRA. I en videreutvikling bør følgende tre elementer inngå:

1. Å sørge for en *sterkere forankring* av ny rapportering hos eierne av KOSTRA. Her er det særlig tre tiltak som kan bidra:
 - i. Å inkludere universell utforming i arbeidsgruppenes mandat.
 - ii. Å involvere fagdepartementene i sterkere grad før innspill og forslag legges frem for arbeidsgruppene.
 - iii. Å knytte dette opp mot det eksisterende og høyt prioriterte arbeidet med kvalitetsindikatorer.
2. Gi faglig og praktisk hjelp med å *tilrettelegge* og *veilede* arbeidsgruppene i sitt arbeid med dette tema. Dette fordi tema og begreper fortsatt er til dels lite kjent.
3. Å sørge for en *koordinering* mellom arbeidsgruppene og *standardisering* av definisjoner. Dette for at omfang og vinkling i rapporteringen ikke bør variere for mye tilfeldig avhengig av arbeidsgruppens tid og motivasjon.

UU-prosjektet anbefaler at punkt 1 følges opp av Miljøverndepartementet som ansvarlig for koordinering av handlingsplanen, mens punktene 2 og 3 følges opp ved at det etableres en egen prosjektgruppe med basis i SSB. På grunn av de betydelige utfordringene mht. å operasjonalisere rapportering, vil UU-prosjektet anbefale å ikke gå fram på bred front, men i første omgang konsentrere seg om utvikling av rapportering på noen få fagområder. Det bør også klargjøres hvilke aspekter ved universell utforming som er viktige og som samtidig egner seg til å bli belyst med statistikk.

Ad punkt 1:

Arbeidsgruppens mandat gis av Samordningsrådet. UU-prosjektet vil foreslå at Miljøverndepartementet som ansvarlig for Handlingsplanen, kontakter Kommunal- og regionaldepartementet, som er ansvarlig departement for KOSTRA, om dette.

En sterkere involvering av fagdepartementene bør gå via de kontaktene for universell utforming som er etablert i hvert departement. UU-prosjektet mener at det er mest hensiktsmessig at

Miljøverndepartementet tar initiativ til å etablere en slik kontakt, da dette er innenfor den departementale organiseringen. Arbeidet kan deretter videreføres gjennom en prosjektgruppe som beskrevet nærmere nedenfor.

Å knytte universell utforming opp mot arbeidet med kvalitetsindikatorer er først og fremst en faglig begrunnelse for betydningen universell utforming som tema i KOSTRA. Kvalitetsindikatorer er gitt en svært høy status i KOSTRA. Denne vinklingen bør fokuseres i arbeidet innenfor de enkelte arbeidsgruppene.

Ad punktene 2 om faglig veiledning og 3 om koordinering:

Dette bør følges opp ved at det etableres en egen prosjektgruppe for UU på 3-4 personer med basis i SSB. Gruppen må ha deltakere som i sum har følgende kvalifikasjoner:

- god forståelse for selve temaet tilgjengelighet/universell utforming
- god forståelse for KOSTRA-systemet og gode forutsetninger for å kommunisere med arbeidsgruppelederne i KOSTRA
- god forståelse for hvordan myndighetenes satsing på dette temaet er organisert og gode forutsetninger for å kommunisere med myndighetenes representanter i de ulike fagdepartementene

Kontakten mot KOSTRA-systemet er viktigst med tanke på å sikre riktig framdrift. SSB vil være best egnet til løse en slik oppgave på bakgrunn av at SSB har ansvaret for arbeidsgruppelederfunksjonen i KOSTRA. Selv om det er et sektoransvar å utvikle rapportering, må forslagene i de ulike arbeidsgruppene ses i sammenheng, slik at omfang, begrepsbruk mv. blir slik at samlet rapportering gjennom KOSTRA blir mest mulig helhetlig og balansert mellom fagområdene i forhold til behovet for informasjon. Dette kan bl.a. sikres ved at KOSTRA-arbeidsgruppene blir gitt felles retningslinjer som angir hvordan temaet skal behandles og rapporteres.

Tatt i betraktning de store utfordringene med hensyn til å operasjonalisere spørsmål i forhold til begrepet universell utforming, bør en i videreutvikling i første omgang konsentrere seg om noen få nye fagområder. UU-prosjektet anser at barnehage og skole er særlig aktuelle, fordi disse har klare lovpålagte krav om tilgjengelighet. I tillegg har spesielt barnehagegruppa arbeidet grundig med disse problemstillingene i forbindelse med dette prosjektet (se vedlegg 2).

Arbeidsgruppene i KOSTRA har ansvar for å se på *samlet rapportering og informasjonsflyt* innen sitt fagområde. I flere tilfeller vil registerbasert informasjon være mer hensiktsmessig rapporteringskanal enn KOSTRA-skjema. Arbeidsgruppene må identifisere om det er andre datakilder som bør gi de opplysningene man ønsker (det kan for eksempel gjelde holdeplassregisteret, GAB, registeret for idrettsanlegg mv.).

Arbeidet mot arbeidsgruppene må skje første halvår 2007 for å ha mulighet til å påvirke neste års rapportering. Et videreføringsprosjekt bør derfor komme i gang så raskt som mulig.

5.2 Levekårsstatistikk

5.2.1 Levekårsundersøkelsen som kilde til å evaluere boligpolitiske mål om tilgjengelighet

Levekårsundersøkelsene til SSB er et utgangspunkt for måling (subjektivt) av tilgjengelighet i forhold til egen og andres bolig. Levekårsundersøkelsen om boforhold kan si noe om andel i befolkningen som bor i "tilgjengelige" boliger over tid. Dette vil kunne være et uttrykk for at andre tiltak fungerer etter forutsetningene, bl.a. at nybygg har livsløpsstandard f. eks. gjennom vilkår for husbankfinansiering. Med opplysninger om byggetidspunktet for boligen kan det kontrolleres for om oppføringen er i tråd med gjeldende krav til tilgjengelighet. I rapporten "Full deltakelse for alle? Utviklingstrekk 2001-2006" (SHDIR 2006b) understrekes det at Levekårsundersøkelsene er vel egnet til å studere boligens

generelle tilgjengelighet. De er imidlertid mindre egnet til å beskrive tilgjengelighet og egnethet for dem som faktisk har en funksjonsnedsettelse. Det skyldes at denne gruppen blir for liten i denne typen undersøkelser (op. cit.)

Frem til i dag er det ikke gode tidsserier i Boforholdsundersøkelsen hvis vi betrakter undersøkelsene i 1997, 2001 og 2004. Det finnes imidlertid konsistente spørsmål

- om antall trapper foran inngangsdøren (bratt bakke og andre hindringer) mellom inngangsparti/parkeringsplass.
- om det finnes stue, soverom, kjøkken, bad og wc på inngangsplanet.
- om det finnes heis (kun 1997 og 2004).

Boforholdsundersøkelsen lar seg kople til Folke- og boligtellingsen vha. fødselsnummer, slik at det er mulig å se i forhold til opplysningene som er gitt her (se vedlegg 3)

5.2.2 Levekårsundersøkelsen som kilde til informasjon om deltakelse i idrett og fysisk aktivitet

Funksjonshemmede kan avgrenses på ulike måter. En tradisjonell definisjon av personer med funksjonsvansker som SSB har brukt i mange år, omfatter personer som ikke kan gå i trapper, ikke klarer vask og rengjøring av bolig og som mottar grunn-/hjelpetønad. I denne undersøkelsen bør gruppen med nedsatt funksjonsevne ses i forhold til deltakelse i ulike friluftaktiviteter og i forhold til aktivitet og engasjement som f. eks. medlemskap i organisasjoner eller foreninger. Se blant annet SSB (2006c) og nettsiden <http://www.ssb.no/emner/07/02/10/orgakt/>.

5.2.3 Levekårsundersøkelsen som kilde til informasjon om deltakelse i arbeidsliv

Gjennom arbeidsmiljøundersøkelsene samles det inn et omfattende datamateriale om yrkestilknytning, sykefravær, pensjonsstatus. mv. For de som er i arbeid foretas det registreringer av fysisk og organisatorisk arbeidsmiljø, om ordninger knyttet til arbeidstid, oppgavebyrde, utviklingsmuligheter, kollegiale forhold, lønnsforhold og grad av tilrettelegging dersom det er behov for det. Dersom personen ikke er i arbeid, blir det spurt om tidligere arbeidsforhold, og om alder ved opphør av siste arbeidsforhold. I tillegg registreres pensjonstatus. Undersøkelsen omfatter også en del spørsmål som knytter seg til helsetilstanden.

5.2.4 Anbefalinger videre

Levekårsundersøkelsene går årlig med roterende tema og er absolutt egnet til å overvåke utvikling på områder som omfatter universell utforming. Undersøkelsene vil være et middel til å måle effekten av tiltak som er gjennomført. Siden undersøkelsene ikke kan brytes ned på lavere geografiske områder (som f.eks. kommune), vil de gi et grovere bilde av om flere eller færre møter hindringer der de bor, arbeider eller i andre sammenhenger. Undersøkelsene er imidlertid fleksible og det er mulig for oppdragsgivere å etablere eks. faste indikatorer for registrering av hvilken retning utviklingen tar sett fra befolkningens/borgernes ståsted. Det er også mulig på oppdragsbasis å gjennomføre regionale undersøkelser.

Det anbefales at dagens oppsett videreføres i størst mulig grad slik at tidsserier kan vedlikeholdes og nye data kan knyttes opp mot den offisielle statistikken. Hva som foreslås av nye spørsmål vil være avhengig av hvilke områder man ønsker å overvåke.

Koplinger mot for eksempel tryggedata eller andre registerdata vil øke informasjonsverdien betydelig. I en videreutvikling bør slike muligheter kartlegges. Tryggedata ligger på filene per i dag.

5.3 Arbeidsmarkedsstatistikk

Arbeidskraftsundersøkelsene (AKU) er regelmessige intervjuundersøkelser om arbeidstilknytning og jobbsituasjon. Ved flere anledninger, blant annet i 1995, 2000 og deretter hvert år siden 2002, er det

gjennomført tilleggsundersøkelser som særlig fanger opp funksjonshemmedes situasjon på arbeidsmarkedet. Alle spørsmål i AKU-tillegget stilles både til personer som er i arbeidsmarkedet og personer som står utenfor og vil inn. Det er utgitt dokumentasjonsrapporter med tabeller på disse tilleggene (blant annet Olsen og Van 2007). Undersøkelsen er godt egnet til å følge med i endringer i andel funksjonshemmede som står i arbeid, stillingsprosent, yrke og næring som funksjonshemmede jobber innenfor. I tillegg til intervjudata koples undersøkelsene mot data fra Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV).

5.3.1 Anbefalinger videre

Muligheten for å delta i arbeidslivet for personer med nedsatt funksjonsevne er i mange tilfeller avhengig av i hvilken grad arbeidsplassen er tilrettelagt. AKU har til nå inkludert tre tilretteleggingstiltak: Endringer i arbeidsoppgavene, endringer i arbeidstiden og fysisk tilrettelegging av arbeidsplass. En mer detaljert rapportering om dette vil kunne gi bedre informasjon om potensialet for ytterligere deltakelse i arbeidslivet for funksjonshemmede.

6 Referanser

- ASD og MD (2004): *Regjeringens handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne*. Plan for universell utforming innen viktige samfunnsområder. Arbeids- og sosialdepartementet og Miljøverndepartementet. Revidert 6. desember 2004.
- Barstad, A. (1997): Psykisk helse. Fortrolighet forebygger, *Samfunnsspeilet* 2/1997, Statistisk sentralbyrå.
- Brynn, R. og P. Halvorsen (2006): Ønsker seg lovfestet plikt til universell utforming av IKT. Web-artikkel publisert av Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne 15.12.2006 (<http://www.dok.no/Onsker-seg-lovfestet-plikt-til-universell-utforming-av-ikt-399469-46077.html>).
- FAD (2005): e-Norge 2009 - det digitale spranget. Rapport fra Fornyings- og administrasjonsdepartementet.
- Grue, L. (2006): Funksjonshemming og funksjonshemmende barrierer - en gjennomgang av aktuell statistikk. Notat skrevet på oppdrag fra Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne.
- Guldbransen, O. (1999): Fremdeles få boliger egnet for funksjonshemmede, *Samfunnsspeilet* 2/1999, Statistisk sentralbyrå.
- Guldbransen, O. (1996): Norske boliger: Hver femte bolig er tilgjengelig for funksjonshemmede, *Samfunnsspeilet* 4/1996, Statistisk sentralbyrå.
- Hem, K.G. og A.H. Eide (1998): Funksjonshemmedes levekår 1987-1995: Sakker akterut, tross forbedringer, *Samfunnsspeilet* 2/1998, Statistisk sentralbyrå.
- Hougen, C. (2006): Samordnet levekårsundersøkelse 2005 - tverrsnittsundersøkelsen. Dokumentasjonsrapport. Notater 2006/39, Statistisk sentralbyrå.
- Miljøverndepartementet (1999): Rundskriv T-5/99 B Tilgjengelighet for alle (http://www.odin.dep.no/filarkiv/204359/T-5-99_B.pdf).
- NOU 2000: 22: *Fra bruker til borger. En strategi for nedbygging av funksjonshemmende barrierer*. Norges offentlige utredninger. Avgitt til Sosial- og helsedepartementet 29. juni 2001.
- NOU 2005: 8: *Likeverd og tilgjengelighet. Rettslig vern mot diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne. Bedret tilgjengelighet for alle*. Avgitt til Justis- og politidepartementet 18. mai 2005.
- Ramm, J. og J. Svalund (2003): På tampen av det europeiske året for funksjonshemmede. Stadig hindringer for funksjonshemmede. SSBmagasinet 12.12.2003, Statistisk sentralbyrå (http://www.ssb.no/vis/magasinet/slik_lever_vi/art-2003-12-12-01.html).
- Olsen, B. og M.T. Van (2007): *Funksjonshemmede på arbeidsmarkedet*. Rapport fra tilleggsundersøkelse til Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU) 2. kvartal 2006. Rapporter 2007/3, Statistisk sentralbyrå.
- SHDIR (2006a): Utviklingstrekk i helse- og sosialsektoren. Rapport fra Sosial- og helsedirektoratet 2006.
- SHDIR (2006b): Full deltakelse for alle? Utviklingstrekk 2001-2006. Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne og Sosial- og helsedirektoratet.
- SSB (2005): Stadig færre bor trangt i Norge. *Dagens statistikk* 14.06.2005, Statistisk sentralbyrå (<http://www.ssb.no/emner/05/03/bo/>).
- SSB (2006a): Nær halvparten av de funksjonshemmede i arbeid. *Dagens statistikk* 31.08.2006, Statistisk sentralbyrå (<http://www.ssb.no/emner/06/01/akutu/>).
- SSB (2006b): KOSTRA arbeidsgrupperapporter 2006. Notater 2006/41, Statistisk sentralbyrå.

SSB (2006c): Færre aktive i organisasjonslivet. Levekårsundersøkelsen, 1997, 2001 og 2004. Organisasjonsdeltakelse. *Dagens statistikk* 27.03.2006, Statistisk sentralbyrå (<http://www.ssb.no/emner/07/02/10/orgakt/>).

Statsministerens kontor (2006): Soria Moria-erklæringen: Politisk plattform for en flertallsregjering utgått av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

St.meld. nr. 39 (2000-2001): *Friluftsliv – Ein veg til høgare livskvalitet*. Miljøverndepartementet.

St.meld. nr. 40 (2002-2003): *Nedbygging av funksjonshemmende barrierer. Strategier, mål og tiltak i politikken for personer med nedsatt funksjonsevne*. Sosialdepartementet.

St.meld. nr. 24 (2003-2004): *Nasjonal transportplan 2006-2015*. Samferdselsdepartementet.

St.meld. nr. 30 (2003-2004). *Kultur for læring*. Utdannings- og forskningsdepartementet.

St.meld. nr. 23 (2003-2004): *Om boligpolitikken*. Kommunal- og regionaldepartementet.

St.meld. nr. 16 (2004-2005): *Leve med kulturminner*. Miljøverndepartementet.

St.meld. nr. 17 (2006-2007): *Eit informasjonssamfunn for alle*. Fornyings- og administrasjonsdepartementet.

Svalund, J. (2004): Funksjonshemmede i Europa, *Samfunnsspeilet* 1/2004, Statistisk sentralbyrå.

7 Vedlegg

Vedlegg 1: Notat til arbeidsgruppene i KOSTRA (et eksempel)

hei, xx. april 2006

Til: Kostra arbeidsgruppe for Grunnskole/kultur- og musikkskoler v/ Gro Kamfjord
Fra: Prosjektgruppa for kartlegging av tilgjengelighetsdata, Statistisk sentralbyrå v/ Henning Høie

Rapportering av tilgjengelighetsdata - universell utforming

Bakgrunn - oppfølging av regjeringens handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne

Regjeringen har iverksatt en egen handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne, se http://www.universell-utforming.miljo.no/kategori.shtml?cat_id=22. Målet er naturligvis å bedre tilgjengeligheten for mennesker med nedsatt funksjonsevne, og en eller flere ganger i livet vil det gjelde oss alle. Gjennom handlingsplanen koordineres en rekke tiltak, se s. 22-32 i handlingsplanen. Informasjon om gjennomføring og effekten av disse tiltakene er en betydelig mangelvare, og det er derfor ønskelig å iverksette rapportering og datainnhenting som kan bidra til å gi denne informasjonen. For en del av denne informasjonen vil KOSTRA være den rette rapporteringskanal fordi mange av tiltakene ligger under kommunenes og fylkeskommunenes ansvarsområder. Av den grunn er utvikling av KOSTRA et eget tiltak i handlingsplanen (se vedlegg 1, tiltak BU 36)

God tilgjengelighet for alle er en vesentlig del av kvalitetsaspektet ved de offentlige tjenestene.

Hvorfor er informasjon om tilgjengelighet innen grunnskolen viktig?

Tiltakene i handlingsplanen for å bedre tilgjengeligheten retter seg i hovedsak mot utforming av bygninger, uteområder, transportmidler mv., ikke direkte mot personene med nedsatt funksjonsevne. Innenfor KOSTRA- grunnskole vil derfor spørsmål knyttet til hvordan bygninger og uteområdene er tilrettelagt for barn med spesielle behov være relevant. I vedlegg 1 er vist tiltak i handlingsplanen som bærer grunnskolen spesielt.

Opplæringsloven § 9a-1 sier at "Alle elever i grunnskolar og vidaregåande skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring" I § 2 stadfestes det at "... Alle elever har rett til ein arbeidsplass som er tilpassa behova deira. Skolen skal innreiast slik at det blir teke omsyn til dei elevane ved skolen som har funksjonshemmingar". Videre står det i § 9-3 at "Skolane skal ha tilgang til nødvendig utstyr, inventar og læremiddel".

Gjennom en rentekompensasjonsordning for nybygg og utbedring av skolebygg er det tilstått rentekompensasjon tom. 2005 for et totalt lånebeløp på 9 mrd. kr. Noe over 1/3 av prosjektene inneholder spesifiserte tiltak for bedre tilgjengelighet (se tiltak BU 49 i vedlegg 1). Disse kildene gir i første rekke informasjon om ressursbruken i skolene knyttet tilrettelegging. Det er ønskelig at arbeidsgruppa vurderer om denne informasjonen er tilstrekkelig til å kartlegge hva som faktiske gjøres mht. tilpasninger av bygninger og uteområder, eller om det er nødvendig med direkte spørsmål om tilpasninger.

Kunnskapsminister Øystein Djupedal antyder at kunnskapen om funksjonshemmedes situasjon i skolen er mangelfull (se vedlegg 2, tale 28. mars på Norsk Forbund for Utviklingshemmedes (NFU) skolekonferanse "En inkluderende skole – for alle"). Utdanningsdirektoratet blir bedt om å kartlegge

situasjonen gjennom en undersøkelse av hvordan barn med funksjonshemninger og deres foreldre opplever det tilbudet de får i norsk skole.

Utformingen av bygningene og uteområdene er av stor betydning for flere enn barna. Eksempelvis kan foreldre med bevegelseshemming være utestengt fra skolene dersom det er vanskelig atkomst til og i bygningene. Formålsparagrafen i opplæringsloven stadfester at opplæringen skal skje i samarbeide med hjemmet. Skoler er arbeidsbygninger, og det stilles krav til tilrettelegging, jf. byggeforskriftene kap. 10 Brukbarhet (se vedlegg 3).

Forslag til rapportering

Den informasjon som vi i denne sammenheng anser som mest sentral, er om eller i hvilken grad bygninger og uteområdene til disse er tilpasset personer med nedsatt funksjonsevne. Også tilpasning av læremidler kan være aktuelt.

Vi ønsker at KOSTRA arbeidsgruppe for Grunnskole/kultur- og musikkskoler vurderer om og hvordan rapportering innen dette feltet kan utvikles slik at informasjonsgrunnlaget for dette bedres. Eventuelle forslag til rapportering vil også bli sett i forhold til forslag innen andre områder, som for eksempel skole, helseinstitusjoner m.fl. i KOSTRA. I tillegg kan vi spørre noen av Pilotkommunene for universell utforming (eget prosjekt i handlingsplanen) om å teste ut spørsmålsforslagene før de endelig bestemmes.

Vedlegg 1. Tiltak i Regjeringens handlingsplan for økt tilgjengelighet som berører grunnskolen spesielt

Område	Tiltak	Dep.	Beskrivelse
Bygg og uteområder <i>BU 36</i>	Tilrettelegge/ utvikle KOSTRA som rapporterings-system for kommunenes arbeid med universell utforming.	MD	KOSTRA er et nasjonalt informasjonssystem som gir informasjon om kommunal og fylkeskommunal virksomhet. Det er ønskelig å tilrettelegge KOSTRA slik at det kan gi informasjon om kommunenes arbeid med universell utforming. KOSTRA administreres av Statistisk sentralbyrå. 2005 -
Bygg og uteområder <i>BU 38</i>	Kartlegge og utvikle metoder for å planlegge og utvikle nærmiljø, barnehager og skoler for alle barn.	MD	Forsøk og utviklingsarbeid for å inkludere hensynet til funksjonshemmede barn i MDs satsing på dette området. 2005
Bygg og uteområder <i>BU 49</i>	Rentekompensasjonsordningen for utbedring av skolebygg.	UFD	Ordningen er et samarbeid mellom UFD og KRD gjennom Husbanken. Midlene brukes også til økning av tilgjengelighet. Ordningen løper fram til 2010. 34 % av prosjektene (2002-2003) omfatter spesifikt forbedring av tilgjengelighet. Total låneramme 15. mrd. kroner. 2002 - 2010
Informasjon <i>IKT 10</i>	Øke bestiller-kompetansen om IKT hos skoleeiere.	UFD	UFD gjennomfører tiltaket i samarbeid med Kommunenes Sentralforbund. Målet er å styrke kompetansen hos leverandører og bestillere av IKT produkter og infrastruktur som brukes i grunnskoleopplæringen. Arbeidet skal blant annet resultere i en praktisk rettet veileder og inkluderer strategien universell utforming. 2004 - 2005
Andre samfunns-områder <i>A 13</i>	Den kulturelle skolesekken.	KKD	Den kulturelle skolesekken skal omfatte alle elever i norsk grunnskole. Bevissthet om universell utforming er viktig for å lykkes med denne intensjonen. Den kulturelle skolesekken evalueres i 2006, og universell utforming vil inngå i denne evalueringen. 2006

Vedlegg 2. Initiativ fra kunnskapsministeren vedr. bedre informasjon om funksjonshemmede i skolen

Nettside:

http://www.statped.no/moduler/templates/Module_Article.aspx?id=29708&epslanguage=NO
(hjemmeside: Statlig spesialpedagogisk støttesystem – <http://www.statped.no/>)

Hvordan har funksjonshemmede elever det i skolen?

05.04.2006

Kunnskapsminister Øystein Djupedal initierer en undersøkelse av funksjonshemmede elevers situasjon i skolen.

28. mars deltok Djupedal på Norsk Forbund for Utviklingshemmedes (NFU) skolekonferanse "En inkluderende skole – for alle". I sin tale tok han følgende initiativ:

"[...] Vi vet for lite om hvordan barn med lærevansker og funksjonshemming har det i norsk skole - hvordan barna og foreldrene opplever skolehverdagen. Vi vet for lite om hvilken praksis som finner sted. Norge er ett av tre land innenfor OECD-området som ikke systematisk innhenter data om denne elevgruppen - hvilke vansker de har og hva slags tilbud de får. Dette vil jeg gjøre noe med.

Først og fremst vil jeg umiddelbart ta initiativ til en undersøkelse av hvordan barn med funksjonshemninger og deres foreldre opplever det tilbudet de får i norsk skole, både faglig og sosial utvikling og læring."

Nå ber han Utdanningsdirektoratet om å kartlegge situasjonen.

[Djupedals tale er tilgjengelig på www.odin.dep.no/kd.](http://www.odin.dep.no/kd)

[Kunnskapsministeren kommenterer initiativet i et intervju med Aftenposten samme dag.](#)

I Stortingets spørretime onsdag 5. april utdyper kunnskapsministeren initiativet:

"Statsråd Øystein Djupedal [11:19:32]: Jeg har med bekymring registrert at mange barn, også deres foreldre, gir uttrykk for at de er ensomme, at de ikke er faglig og sosialt integrert i skolen. Jeg var, som jeg sa til en tidligere spørre, overrasket over at vi i så liten grad har kunnskap om dette i Norge, og vi er et av de få land innenfor OECD-området som ikke har rapportering på dette. Det innebærer at vi nå tar initiativ til – og det er Utdanningsdirektoratet som vil utføre det – en undersøkelse der vi spør foreldre og spør barna om hvordan de faktisk opplever skolesituasjonen. Er de ensomme, er de faglig og sosialt integrert og inkludert, som jo var utgangspunktet for den loven vi har? Ut fra det vil vi da trekke politiske konklusjoner. Men det vi også vet, er at det er stor variasjon mellom skoler og mellom barn med ulik funksjonshemming. Mange funksjonshemmede barn har det veldig godt i den vanlige nærskolen sin, trives veldig godt der og kunne ikke tenke seg å være noe annet sted. Det kan skyldes at pedagogene er dyktige, at skolen er dyktig. Andre føler seg ensomme. Derfor må vi vite mer om dette, og derfor har vi også tatt dette initiativet fra min side."

[Referatet fra Stortingets spørretime 5. april ligger på www.stortinget.no.](#)

[NTB kommenterer initiativet samme dag, og slås opp i Verdens Gang.](#)

Vedlegg 3. Utdrag fra Forskrift om krav til byggverk og produkter til byggverk (byggeforskriften) som gjelder tilgjengelighet i bygninger og uteområdene

§ 10-1 Generelle krav til brukbarhet

Bestemmelsene om brukbarhet skal sikre at en hver bygning kan nyttes til sitt forutsatte formål og at utformingen av bygningen gir gode bruksmuligheter for orienterings- og bevegelseshemmede.

...

§ 10-21 Atkomst til bygning

Atkomst fra kjørbare vei til hovedinngang, inklusive inngangen, skal være lett å finne, lett å bruke, være uten hindre og tilrettelagt for orienterings- og bevegelseshemmede for:

-boligbygning med felles inngang til flere enn 4 boliger

-arbeidsbygning

-bygning der publikum har adgang. ...

...

Der det er nødvendig av hensyn til bygningens forutsatte bruk skal kommunen kreve at atkomsten tilrettelegges for orienterings- og bevegelseshemmede.

§ 10-31 Planløsning og størrelse

...

2. Utforming av enkelte byggverk

Arbeidsbygning skal ha planløsning, størrelse og fordeling av rom tilpasset arbeidsplassenes behov. Den skal utformes slik at det er mulig for orienterings- og bevegelseshemmede å arbeide i virksomhetene i bygningen, med mindre bygningen bare kan gi arbeidsplasser som er helt uegnet for orienterings- og bevegelseshemmede.

Byggverk for publikum skal ha planløsning, størrelse og fordeling av rom som gjør det mulig for orienterings- og bevegelseshemmede å komme til og å bruke alle de deler av byggverket som skal være tilgjengelige for publikum. I byggverk med mange rom med samme funksjon, er det likevel tilstrekkelig at 1/10 er brukbare for orienterings- og bevegelseshemmede. Dette gjelder ikke der forutsatt bruk tilsier at flere eller alle rom er brukbare.

I byggverk med publikums-/tilskuerplasser er det tilstrekkelig dersom antallet tilrettede plasser sikrer at orienterings- og bevegelseshemmede kan ta del i de tilbud som gis.

3. Atkomst i byggverk

I byggverk med atkomst fra kjørbare vei til hovedinngang etter § 10-21 skal atkomst videre fra hovedinngang helt frem til, og inklusive, inngangsdøren være brukbar for orienterings- og bevegelseshemmede til følgende deler av byggverket:

-bolig på inngangsplanet

-bolig i bygning der det er krevet heis

-arbeidsplass, herunder pauserom og sanitærrom mv, egnet for orienterings- og bevegelseshemmede

-del av byggverk der publikum har adgang.

Atkomst som er brukbar for orienterings- og bevegelseshemmede skal være utformet slik at den er lett å finne og lett bruke.

Dersom bygningen har flere atkomster og disse er forbundet med innvendig kommunikasjonsvei, skal denne være brukbar for orienterings- og bevegelseshemmede.

Vedlegg 2: Erfaringene fra behandling av forslag til rapportering av universell utforming i barnehager

Oppsummeringen nedenfor er skrevet i en e-post fra Geir Ivar Andreassen, leder KOSTRA-arbeidsgruppe for barnehager 2006 til prosjektleder Henning Høie.

"Etter å ha diskutert universell utforming på tre møter i arbeidsgruppa Kostra-barnehager og jobbet med å utforme spørsmål om begrepet på skjema 16, har jeg lyst til å oppsummere arbeidet. Tirsdag 24/08-06 ble et forslag til spørsmål diskutert i arbeidsgruppa som var som følger:

Hovedspørsmål: *Er barnehagens lokalteter (inne og ute) tilrettelagt med universell utforming*

Skjema

Vi ser det som fornuftig at spørsmål om universell utforming legges til spørreskjemaets punkt 2 Opplysninger om barnehagen. Vi foreslår at følgende forhold etterspørres: Bygninger med utstyr: A. Er barnehagens bygning(er) utformet etter prinsippene om universell utforming? B. Er inventar/utstyr utformet etter prinsippene om universell utforming? C. Er lekemateriell utformet etter prinsippene om universell utforming? Godkjente leke- og oppholdsarealer ute: A. Er barnehagens leke- og oppholdsarealer utformet etter prinsippene om universell utforming? B. Er leke- og oppholdsarealets utstyr utformet etter prinsippene om universell utforming?

Veiledning

Foreslås endret til: Begrepet universell utforming blir ofte brukt synonymt med tilgjengelighet for alle, hensynet til personer med ulike funksjonsnedsettelse (eksempelvis: nedsatt syn, nedsatt hørsel, nedsatt bevegelse, nedsatt forståelse, astma/allergi) er sentralt. Universell utforming i barnehagen vil si å utforme produkter og omgivelser på en slik måte at de kan benyttes av alle som oppholder seg i barnehagens lokaler (barn, ansatte, foresatte og besøkende), både innendørs og utendørs. Regjeringen har valgt å legge strategien om universell utforming til grunn i arbeidet for å oppnå mest mulig likestilte vilkår for alle barn i barnehage, det vises i denne sammenheng til Forskrift om rammeplan for barnehager (Kommentar: her vil det være naturlig å vise til aktuelle utdrag om universell utforming i rammeplanen).

Før jeg går inn på gruppas diskusjon av det konkrete forslaget har jeg lyst til å sammenfatte noen prinsipielle forhold rundt arbeidet med universell utforming:

- Gruppa mener det er for tidlig å spørre om tilrettelegging for universell utforming på årets skjema. Begrepet er lite kjent i kommunene og vil skape merarbeid for oppgavegivere, dessuten trenger gruppa mer tid til å tenke på hvordan dette skal inn på skjema. En kan tenke seg at man bruker Kostra for å introdusere begrepet, men er det riktig å bruke Kostra som kanal for dette?
- Det er også blitt reist spørsmål om hva slags informasjon vi får ved å stille spørsmål om bygningene er tilrettelagt for alle med nedsatte funksjonshemminger. Hvorvidt barnehagene har tilrettelagt for personer med nedsatte funksjonshemminger avhenger veldig av om de har hatt barn/ansatte/foreldre som har hatt disse behovene. Når barnehagene svarer på dette, vil "historikken" føre til tilfeldige svar og dermed blir data meningsløse å tolke.
- En annen innvending, sånn som forslaget er nå, er at data om barnehagene tilrettelegger for universell utforming ikke gir informasjon om i hvilken grad de gjør dette. En barnehage som tilrettelegger bare for f.eks. for synshemmede, vil merkes av som "Ja", skal sammenliknes med en barnehage som tilrettelegger for både synshemmede, bevegelseshemmede og andre grupper.
- Gruppa savner et faglig innspill på: Hvilke grupper gjelder universell utforming for? Hva skal data brukes til? Hva menes med universell utforming for barnehager? Det er ønskelig å ha en tverrfaglig gruppe som kommer med innspill på disse spørsmålene, men som også lager forslag til spørsmål på skjema som gjelder for alle gruppene.
- Det har også vært stilt spørsmål om dette bør opp på kommunalt nivå. Gruppa ser for seg et eget skjema hvor kommunene må svare på spørsmål om tilrettelegging.
- Etter å ha snakket med KD v/Marit Solheim er de veldig opptatt av å samordne barnehage og grunnskole slik at de stiller de samme spørsmålene fordi det er naturlig å sammenlikne disse to områdene.

Når det gjelder kommentarer på selve forslaget, har gruppa følgende innvendinger:

- Begrepet universell utforming bør ikke brukes i selve spørsmålsstillingen, mao. Hovedspørsmål bør gjøres mye enklere og mer intuitivt forståelig.
- Det bør skilles tydelig mellom inne- og utelokaler.
- Hvis vi skal følge opp med delspørsmål, bør de være mye mer tydelige.

Et forslag til hovedspørsmål kan være:

"Er det tilrettelagt for personer med nedsatte funksjonsevner?" Ja/Nei

Deretter skiller vi mellom:

"Uteområder: Ja/Nei"

"Inneområder: Ja/Nei."

Hvis ja på noen av disse punktene, så ser vi for oss mer konkretisering. I utgangspunktet tenkte vi oss å trekke frem ulike grupper med eksempler som f.eks. Bevegelseshemmede (f.eks. wc, inngangsparti, lekeapparater). Jeg sendte en forespørsel til Statens råd for funksjonshemmede hvor jeg ba dem om å komme med flere grupper med eksempler. Her er svaret:

Det er vanskelig å være avgrenset til grupper av funksjonshemmede, da flere grupper kan profitte på de samme løsningene. For eksempel vil gruppen utviklingshemmede (som har et stort spenn og variasjon i funksjonsevne) kunne ha stor nytte av behov relatert til både bevegelseshemmede og synshemmede. Det er heller ikke bare barna som vil ha nytte av at barnehagene blir universelt utformet, men også ansatte og foreldre/andre pårørende.

Vi har valgt ut noen nøkkelområder, og foreslår følgende innspill til spørsmål:

Parentesene, der det refereres til grupper av funksjonshemmede, er ikke ment som en del av det endelige spørsmålet, men mer som en konkretisering av det vi beskriver innledningsvis.

1. Er inngangspartiet trinnfritt, slik at alle kan benytte den samme inngangen til barnehagebygningen?

(Aktuelt for bl a bevegelseshemmede, synshemmede, utviklingshemmede, multifunksjonshemmede).

2. Har barnehagen toalett som er tilrettelagt for rullestolbrukere?

(Aktuelt for bl a bevegelseshemmede, multifunksjonshemmede)

3. Har barnehagebygningen en utforming der bruk av farger og symboler gir en god oversikt og gjør det lett å orientere seg? (Aktuelt for bl a synshemmede, utviklingshemmede)

4. Er de akustiske forholdene gode også for hørselshemmede (gjelder innendørs)? (Aktuelt for bl a hørselshemmede)

5. Har gangveier på barnehagens uteområde et fast, trinnfritt dekke som gjør det lett fremkommelig? (Aktuelt for bl a bevegelseshemmede, synshemmede, utviklingshemmede, multifunksjonshemmede)

6. Har gangveier på barnehagens uteområde tydelige kanter/avgrensinger (for eksempel i form av kantsteinrekke, tydelige materialforskjeller el l)? (Aktuelt for bl a synshemmede)

7. Kan barn med ulike funksjonsnedsettelse delta i utendørsleken? (Aktuelt for alle gruppene)

Det betyr at en annen innfallsvinkel kan være å bruke konkrete eksempler som oppgavegiverne krysser av for."

Vedlegg 3. Eksempler på registre og systemer som kilde for tilgjengelighetsdata

Det var innenfor dette prosjektets rammer ikke mulig å gjennomgå alle aktuelle datakilder. Listen nedenfor omfatter derfor bare et utvalg av mulige kilder for tilgjengelighetsdata, og som i tillegg ikke er beskrevet andre steder i rapporten.

I omtalen av disse kildene er anført hvem som er eier. Dette siste er svært viktig fordi all utvikling og endringer som kan føre til forbedring av datagrunnlaget må skje gjennom eierne av disse systemene.

Grunneiendoms-, Adresse- og Bygningsregisteret (GAB-registeret)

Aktuell kilde er bygningsdelen i GAB-registeret. Miljøverndepartementet eier registeret, mens Statens kartverk har det faglige og administrative ansvaret.

GAB-registeret gir pr. i dag lite opplysninger om boligens tilgjengelighet for funksjonshemmede, men vil i realiteten være det eneste registeret over boliger man vil ha i overskuelig fremtid (Grue 2006). Statens kartverk gjennomfører i 2007 et prosjekt for å utrede hvordan Matrikkelen (GAB - Bygningsregisteret) kan bidra til å angi status og utvikling av tilgjengelighet og brukbarhet av bygninger og uteområder for personer med nedsatt funksjonsevne, klargjøre behov for faglig utvikling, lovhjælp og økonomi.

Folke- og bolig tellingen 2001

Denne tellingen omfatter alle boliger i Norge. Den gir informasjon om tilgjengelighet for rullestolbrukere i boligen. Tellingene gir data for ett enkelt år.

Holdeplassregisteret

Holdeplassregisteret inngår som en del av Nasjonal vegdatabank som driftes av Statens vegvesen. Eier av registeret er Samferdselsdepartementet. Registeret er pr. i dag under utvikling. Det er ikke endelig klarert hvordan holdeplassregisteret skal fungere i operativ drift og hvem som skal ha oppdateringsansvar for ulike data. Registeret vil kunne inneholde opplysninger om hvordan holdeplasser er utformet og tilrettelagt.

Kjøretøyregisteret

Kjøretøyregisteret eies av Vegdirektoratet. Kjøretøyregisteret inneholder tekniske og andre opplysninger om kjøretøyparken i Norge som for eksempel registreringsnummer, typekode, kjøretøygruppe, merkekode, totalvekt, egenvekt, nyttelast med mer. Opplysninger om eier er også sentrale kjennemerker (fødselsnummer, eiers navn og adresse). Registeret har pr. i dag ikke opplysninger om kjøretøyer er tilrettelagte for handikappede.

Kollektivtransportundersøkelsen

Årlig skjemaundersøkelse hos alle kollektivbedrifter innen rutebilnæringen (unntatt rene lukkede skoleruter), rutebåtnæringen (unntatt Hurtigruta og fergeruter), sporvogn, T-bane og jernbane. Eies og driftes av SSB. Mulig å legge inn spørsmål knyttet til tilgjengelighet i transportmidlene.

Reisevaneundersøkelsen

Utvalgsundersøkelse, personer, ca. hvert 4. år. Formålet med Den nasjonale reisevaneundersøkelsen er å kartlegge befolkningens reiseaktivitet og reisemønster. Undersøkelsene skal fortelle om omfanget av folks reiser, hvorfor folk reiser, hvordan de reiser, hvilke befolkningsgrupper som foretar ulike typer reiser, og variasjoner i reisevaner etter bosted. Gjennomføres av Transportøkonomisk institutt (TØI).

Ferieundersøkelsen

Formålet er å kartlegge nordmenns ferievane i Norge og utlandet. Undersøkelsen ble etablert i 1968. Statistikken omfatter et utvalg av den norske befolkning i alderen 16–79 år og dekker alle feriereiser med minst 4 overnattinger, mens den kvartalsvise Reiseundersøkelsen dekker alle typer reiser (både

ferie- og yrkesreiser med minst 1 overnatting). Begge undersøkelsene dekker således lange feriereiser og på den måten overlapper de hverandre.

Reiseundersøkelsen

Formålet er å kartlegge nordmenns reisevaner i Norge og utlandet. Undersøkelsen ble etablert i 2002. Statistikken omfatter et utvalg av den norske befolkning i alderen 16–79 år og deres reisevirksomhet, uansett reisens formål og varighet av minst en overnatting.

Idrettsanleggsregisteret

Kultur- og kirkedepartementets register over idrettsanlegg og spillemiddelsøknader (KRISS) er et register over alle idrettsanlegg i Norge, fra de store anleggene bygget og utformet for internasjonale mesterskap til små balløkker og skileikanlegg. Anlegg for friluftsliv er også registrert så langt det er funnet hensiktsmessig. Alle anlegg eller tiltak for friluftsliv som er gitt tilskudd av spillemidlene, er registrert (se <http://www.idrettsanlegg.no/>).

Tilgjengelighetsportalen

Tilgjengelighetsportalen.no et nettsted med integrert innsynsløsning for kart. Det er beregnet for personer med funksjonsnedsettelse, planleggere og andre brukere av kartdata. Kartet er foreløpig utviklet for Oslo sentrum, og viser tilgjengeligheten i utearealene. Statens kartverk Oslo, Oslo kommune plan og bygningsetaten og Norkart AS har utviklet portalen. Kart vil utvikles for andre byer etter hvert.

Vedlegg 4. Tiltak i Regjeringens handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne sortert etter fagområdene i KOSTRA

Fysisk planlegging, kulturminner, natur og nærmiljø

Område	Tiltak	Dep.	Beskrivelse
Bygg og uteområder BU 21	Inkludere universell utforming i Teknisk forskrift.	KRD	Prinsippet om universell utforming vurderes tatt inn i Teknisk forskrift til bygningsdelen i plan og bygningsloven. Dette arbeidet påbegynnes uten å avvete bygningslovutvalgets arbeid. 2005 - 2006
Bygg og uteområder BU 23	Hensyn til universell utforming kan inngå i utbyggingsavtaler.	KRD	I forbindelse med lovregulering av utbyggingsavtaler foreslås en eksplisitt hjemmel for at utbyggingsavtaler kan inneholde krav om universell utforming. 2005
Bygg og uteområder BU 28	Styrkede føringer om universell utforming i støtteordninger for friluftsliv.	MD	Tiltak i naturvern-, kulturlandskaps-, friluftsområder og skjærgårdsparker. Total ramme for tilrettelegging av friluftsområder er 17 mill. kroner. Midlene forvaltes av Direktoratet for naturforvaltning. 2005
Bygg og uteområder BU 29	Fjerne 100 alvorlige hindringer nasjonalt.	MD	Det iverksettes en landsomfattende kampanje med sikte på å få fjernet 100 alvorlige hindringer. Kommunene inviteres til å melde inn tiltak. Gjennomføring forutsettes å skje i samarbeid mellom staten / sektormyndigheter, kommunen og berørte eiere innenfor tilgjengelige budsjettammer. 2005 – 2009
Bygg og uteområder BU 30	Videreutvikling av kurset Planlegging for alle.	MD	Revisjon av opplæringsprogrammet "Planlegging for alle" og videre bruk av pakken i lokal og regional kursvirksomhet. 2005 -
Bygg og uteområder BU 31	Styrking av universell utforming i kommunal virksomhet.	MD	Støtte til pilotkommuner for å fremme universell utforming som strategi i kommunens virksomheter. Det legges særlig vekt på å styrke koplingen mellom kommunal planlegging og utnyttning av tilgjengelige økonomiske virkemidler. Sees i sammenheng med andre planinitiativ i kommunene, blant annet i arbeid med by- og tettstedsutvikling. 2005 - 2009
Bygg og uteområder BU 32	Ny plandel av plan- og bygningsloven. Styrking av hensynet til tilgjengelighet og universell utforming.	MD	Miljøverndepartementet vil vurdere endringer i plan- og bygningsloven for å styrke hensynet til tilgjengelighet og universell utforming. Anbefalingene fra Planlovutvalget vil bli vurdert. 2005
Bygg og uteområder BU 33	Utarbeide RPR for universell utforming i planlegging.	MD	Konkretisering og oppfølging av forslag i St. meld. nr. 23 (2001-2002). Bedre miljø i byer og tettsteder om bruk av Rikspolitiske retningslinjer. For å styrke interessene til personer med nedsatt funksjonsevne i planleggingen vil det bli utarbeidet RPR om universell utforming. 2005 - 2006
Bygg og uteområder BU 34	Tiltakspakke. Oppfølging av Direktoratet for naturforvaltnings forslag i rapport om funksjonshemmede og friluftsliv.	MD	Tiltakspakken sees i sammenheng med satsingen på friluftslivets år 2005. Satsingen inneholder 13 tiltak for å bedre tilgjengeligheten for funksjonshemmede til friluftsområder, samt informere og motivere til økt bruk av naturen. 2005 - 2009
Bygg og uteområder BU 35	Tiltakspakke. Tilgjengelighet til kulturminner.	MD	Pakken tar sikte på å bedre tilgjengeligheten til kulturminner gjennom forsøk, utredninger, kompetanseheving og pilotprosjekter. Tiltak vil bl.a. være utvikling av metoder og informasjon for tilgang til

Område	Tiltak	Dep.	Beskrivelse
			bergkunstområder, kulturhistorisk viktige bygninger, kirker m.v. Bedre tilgjengelighet kan vurderes i MDs kystkultursatsing og kulturminner i friluftsområder. Større prosjekter vil gå over flere år og det skal samarbeides med andre instanser og berørte. 2005 -
Bygg og uteområder BU 36	Tilrettelegge/ utvikle KOSTRA som rapporteringssystem for kommunenes arbeid med universell utforming.	MD	KOSTRA er et nasjonalt informasjonssystem som gir informasjon om kommunal og fylkeskommunal virksomhet. Det er ønskelig å tilrettelegge KOSTRA slik at det kan gi informasjon om kommunenes arbeid med universell utforming. KOSTRA administreres av Statistisk sentralbyrå. 2005 -
Bygg og uteområder BU 37	Stortingsmelding om kulturminnepolitikken.	MD	Meldingen legges fram i januar 2005. Omtale av universell utforming og forslag til tilgjengelighetstiltak. 2005
Bygg og uteområder BU 38	Kartlegge og utvikle metoder for å planlegge og utvikle nærmiljø, barnehager og skoler for alle barn.	MD	Forsøk og utviklingsarbeid for å inkludere hensynet til funksjonshemmede barn i MDs satsing på dette området. 2005
Bygg og uteområder BU 39	Tilgjengelighet og universell utforming i MDs pilotprosjekter innen by- og tettstedsutvikling.	MD	Tiltaket omfatter samarbeid mellom planmyndigheter, kommunale råd for funksjonshemmede, næringslivet o.a. i byer med pilotprosjekter: (Oslo/Groruddalen, Drammen, Fredrikstad, Skien og Stavanger). Universell utforming skal innarbeides i planlegging og gjennomføring av tiltak som gjelder tilgjengelighet til transport og uteområder. Tiltaket omfatter nettverksbygging og erfaringsformidling fra forsøkene og erfaringer med universell utforming innenfor programmet for miljøvennlig tettstedsutvikling. Utarbeidelse og formidling av gode eksempler på universell utforming i utforming av byrom, gater og arealer for friluftsliv inngår. 2005 -
Bygg og uteområder BU 40	Universell utforming vektlegges i veiledningsmateriale.	MD	Temaet universell utforming innføres i veilederen om Naturvennlig tilrettelegging. 2005
Bygg og uteområder BU 41	Friluftslivets år 2005.	MD	Støtte til kampanjen Friluftslivets år 2005 for å fokusere på universell utforming og friluftsområdenes bruksverdi for alle. 2005
Bygg og uteområder BU 42	Veileder om universell utforming i planlegging.	MD	Veileder i planlegging etter plan- og bygningsloven. Skal utdype rundskriv T-5/99 Tilgjengelighet for alle. Baseres på resultater fra planlegging for universell utforming i fylker og kommuner. 2005
Bygg og uteområder BU 44	Gjennomføringen av Den europeiske landskapskonvensjonen i Norge.	MD	Norge har ratifisert den europeiske landskapskonvensjonen som trådte i kraft 1.3.2004. Forberedende faglig tilrettelegging av universell utforming i steds- og landskapsanalyser utføres av Norges landbrukshøgskole (NLH). Integre strategi for universell utforming i gjennomføringen. 2005
Bygg og uteområder BU 45	Stimulere kommunene til å integrere prinsippene for universell utforming i sitt arbeid med miljø, folkehelse og lokal bærekraftig praksis.	MD	Inngår i MDs arbeid med styrking av lokalt miljøvern og bl.a. utvikling av støttefunksjoner for kommunene. Opplæring, nettverksbygging og forsøk som kobler strategien universell utforming til den sosiale dimensjonen i bærekraftsarbeidet. Medvirkning fra interesseorganisasjoner for funksjonshemmede og kommunale råd for funksjonshemmede. Kan ses i sammenheng med tiltak som angår styrking av universell utforming i planlegging og HODs satsing for å styrke lokalt folkehelsearbeid (med plan- og bygningsloven som verktøy), jf St. meld. nr. 16 (2002-2003).

Område	Tiltak	Dep.	Beskrivelse
			2005
Informasjon <i>IKT 4</i>	Bruk av Arealis for tilgjengelighetskart.	MD	Arealdokumentasjonssystemet Arealis utvikles med kriterier for registrering av ulike former for tilgjengelighet som kan stedfestes og knyttes til kommunale informasjonssystemer og kartproduksjon. Statens kartverk. 2004 - 2005
Andre samfunns- områder <i>A 9</i>	Universell utforming og folkehelsearbeid som forsøk i kommuneplanarbeidet.	HOD	Oppfølging av St. meld. nr. 16 (2002-2003) <i>Resept for et sunnere Norge</i> om mer aktiv bruk av samfunnsplanlegging etter plan- og bygningsloven i forebyggende og helsefremmende arbeid. Utprøving av metodisk planverktøy i 4 – 5 kommuner. Kompetanseheving gjennom utdanningstilbud og veiledning om folkehelse i kommunal planlegging. 2005 –
Andre samfunns- områder <i>A 18</i>	Oppfølging av Miljøinformasjonsloven.	MD	Miljøinformasjonsloven gir bl.a. allmennheten rett til å få miljøinformasjon fra privat og offentlig virksomhet og inkluderer også opplysninger om sammenhenger mellom miljøforhold og helse. Tiltak i 2005 for å øke kunnskapen om loven. 2005
Andre samfunns- områder <i>A 19</i>	Ny veileder til Utredningsinstruksen i staten.	MOD	I ny veileder til Utredningsinstruksen vil det bli innarbeidet at konsekvenser for personer med nedsatt funksjonsevne skal vurderes. 2005
Informasjon <i>IKT 4</i>	Bruk av Arealis for tilgjengelighetskart.	MD	Arealdokumentasjonssystemet Arealis utvikles med kriterier for registrering av ulike former for tilgjengelighet som kan stedfestes og knyttes til kommunale informasjonssystemer og kartproduksjon. Statens kartverk. 2004 - 2005

Samferdsel

Område	Tiltak	Dep.	Beskrivelse
Transport <i>T 1</i>	Innføring av nytt EU-direktiv om sjøgående transportmidler for persontransport.	NHD	Gjelder direktiv 2003/24 EC om sikkerhetsregler og standarder for passasjerskip. Direktivet setter nye regler for tilgjengelighet for funksjonshemmede. 2004 - 2005
Transport <i>T 2</i>	BRA-Programmet.	SD	Satsing på tilgjengelighet og universell utforming innenfor samferdselssektoren. Flere tiltak som gjelder hele reisekjeden og omfatter områdene transportinfrastruktur, rullende materiell og logistikk. Gjennomføres som del av Nasjonal Transportplan (NTP) i perioden 2006-2009. 2006 - 2009
Transport <i>T 3</i>	Støtte til økt tilgjengelighet til jernbanen.	SD	Innenfor jernbanebudsjettet settes det av 20 mill. kroner til tiltak for universell utforming (tilgjengelighet for alle og trinnfri atkomst til perronger) og 21 mill. for å bedre sikkerhet, reiseinformasjon og merking. 2005
Transport <i>T 4</i>	Tilskudd til investeringer i infrastruktur for å bedre tilgjengeligheten til kollektive transportmidler.	SD	Posten inkluderer tilskudd til arbeids- og utdanningsreiser og investeringer i infrastruktur for å bedre tilgjengeligheten. Deler av midlene (kr. 6 mill.) disponeres av Jernbaneverket, Statens Vegvesen og Avinor i samarbeid med brukervedvirkningsgruppene. Avinors arbeider bygger blant annet på kartlegging av flyplasser gjennomført i 2003. 2005
Transport <i>T 5</i>	Føringer i generelle budsjettposter og i tildelingsbrev.	SD	Tilgjengelighet og universell utforming står sentralt i Regjeringens politikk for utforming av transportsystemet. Føringer blir gitt spesielt i tildelingsbrev til Jernbaneverket og Statens Vegvesen for 2005. 2005

Område	Tiltak	Dep.	Beskrivelse
Transport T 6	Kravspesifikasjoner om tilgjengelighet for passasjerer ved konkurranseutsetting av persontrafikk på jernbane.	SD	Tilgjengelighet inkluderes i spesifikasjonsgrunnlaget. 2005
Transport T 7	Støtte til utprøving av nye billetterings- og informasjonssystemer.	SD	Støtte til innkjøp, tilpasning og praktisk utprøving av nye elektroniske informasjons- og billetteringssystemer innen transportsektoren. Det tas sikte på å teste ut systemer som finnes på det internasjonale markedet og som tilfredsstillende kravene om universell utforming. 2005
Transport T 8	Flere parkeringsplasser for forflytningshemmede.	SD	Det vil bli tatt initiativ til en felles offentlig strategi for å sikre forflytningshemmede tilgang til særlige avsatte parkeringsplasser, der slike er viktige for god tilgjengelighet til vesentlige felles tjenestetilbud, så som ved samferdselsknutepunkter, sykehus mv. 2005 -
Transport T 9	Gjennomføring av nye normer for tilgjengelighet og universell utforming.	SD	Revidert utgave av Håndbok 017 Vegnormalen med vesentlig skjerping av krav til tilgjengelighet / universell utforming. Visuelle og taktile ledelinjer for synshemmede er blant annet inkludert. 2004 -

Barnehager

Område	Tiltak	Dep.	Beskrivelse
Bygg og uteområder BU 3	Øremerket tilskudd for tilrettelegging i barnehager.	BFD	Tilskuddet (736 mill i 2005) dekker ekstrabemanning, utstyr og bygningsmessig tilrettelegging for barn med funksjonsnedsettelse. 2005 -
Bygg og uteområder BU 5	Oppmuntre til bruk av universell utforming ved bygging av nye barnehager.	BFD	Regjeringens mål er full barnehagedekning i 2005. Fokus settes på nybygging. I samarbeid med Husbanken har BFD etablert en internett portal for barnehageutbygging. www.etablerebarnehage.no 2004 -
Bygg og uteområder BU 36	Tilrettelegge/ utvikle KOSTRA som rapporteringssystem for kommunenes arbeid med universell utforming.	MD	KOSTRA er et nasjonalt informasjonssystem som gir informasjon om kommunal og fylkeskommunal virksomhet. Det er ønskelig å tilrettelegge KOSTRA slik at det kan gi informasjon om kommunenes arbeid med universell utforming. KOSTRA administreres av Statistisk sentralbyrå. 2005 -
Bygg og uteområder BU 38	Kartlegge og utvikle metoder for å planlegge og utvikle nærmiljø, barnehager og skoler for alle barn.	MD	Forsøk og utviklingsarbeid for å inkludere hensynet til funksjonshemmede barn i MDs satsing på dette området. 2005
Andre samfunnsområder A 8	Evaluerer av tilbudet til funksjonshemmede barn i barnehage.	BFD	Høsten 2004 utarbeides en kunnskapsstatus for forskning om barn med funksjonshemming i barnehage, med særlig fokus på den innholdsmessige delen av tilbudet. Dette skal danne grunnlag for eventuell videre forskning og undersøkelser. 2004

Grunnskolen

Område	Tiltak	Dep.	Beskrivelse
Bygg og uteområder BU 36	Tilrettelegge/ utvikle KOSTRA som rapporteringssystem for kommunenes arbeid med universell utforming.	MD	KOSTRA er et nasjonalt informasjonssystem som gir informasjon om kommunal og fylkeskommunal virksomhet. Det er ønskelig å tilrettelegge KOSTRA slik at det kan gi informasjon om kommunenes arbeid med universell utforming. KOSTRA administreres av Statistisk sentralbyrå. 2005 -
Bygg og uteområder BU 38	Kartlegge og utvikle metoder for å planlegge og utvikle nærmiljø, barnehager og skoler for alle barn.	MD	Forsøk og utviklingsarbeid for å inkludere hensynet til funksjonshemmede barn i MDs satsing på dette området. 2005
Bygg og uteområder BU 49	Rentekompensasjonsordningen for utbedring av skolebygg.	UFD	Ordningen er et samarbeid mellom UFD og KRD gjennom Husbanken. Midlene brukes også til økning av tilgjengelighet. Ordningen løper fram til 2010. 34 % av prosjektene (2002-2003) omfatter spesifikt forbedring av tilgjengelighet. Total låneramme 15. mrd. kroner. 2002 - 2010
Informasjon IKT 10	Øke bestillerkompetansen om IKT hos skoleeiere.	UFD	UFD gjennomfører tiltaket i samarbeid med Kommunenes Sentralforbund. Målet er å styrke kompetansen hos leverandører og bestillere av IKT produkter og infrastruktur som brukes i grunnskoleopplæringen. Arbeidet skal blant annet resultere i en praktisk rettet veileder og inkluderer strategien universell utforming. 2004 - 2005
Andre samfunnsområder A 13	Den kulturelle skolesekken.	KKD	Den kulturelle skolesekken skal omfatte alle elever i norsk grunnskole. Bevissthet om universell utforming er viktig for å lykkes med denne intensjonen. Den kulturelle skolesekken evalueres i 2006, og universell utforming vil inngå i denne evalueringen. 2006

Kultur

Område	Tiltak	Dep.	Beskrivelse
Bygg og uteområder BU 1	Informasjonskampanje om finansiering og faglige muligheter.	ASD	Kampanjen vurderes som en fortsettelse av "Ingen Hindring" som ble gjennomført av Sosial- og helsedirektoratet. Infopakke om mulighetene for å bruke ulike statlige tilskuddsordninger til utvikling av bedre tilgjengelighet. Det gjelder blant annet midler til: * fylkeskommuner for regional utvikling (KRD) * kommunene til spesielle miljøtiltak i landbruket (LMD) * kommunene til kultur- og idrettsanlegg (KKD) 2005 -
Bygg og uteområder BU 15	Økt vekt på universell utforming i nytt veiledningsmaterieil for idrettsbygg og anlegg.	KKD	Gjennomføres ved revisjon av veiledningsmaterieil. 2005
Bygg og uteområder BU 16	Oppgradering av eksisterende kulturbygg for å bedre tilgjengeligheten.	KKD	Krav om tilgjengelighet for funksjonshemmede gjennom retningslinjer for tilskudd til kulturbygg. 2005 -
Bygg og uteområder BU 18	Vektlegge universell utforming i retningslinjer for anlegg.	KKD	Universell utforming styrkes i retningslinjer og legges til grunn ved etablering av idrettsanlegg. 2005 -

Område	Tiltak	Dep.	Beskrivelse
Bygg og uteområder <i>BU 20</i>	Styrke universell utforming i arkiver, biblioteker og museer.	KKD	Forsøks- og utviklingsprosjekter har gjennom de seneste årene gitt økt kunnskap om hvordan tilbud som arkiver, biblioteker og museer kan gjøres bedre tilgjengelig for alle. Det tas sikte på å formidle denne kunnskapen og motivere til å iverksette tiltak. 2005
Bygg og uteområder <i>BU 36</i>	Tilrettelegge/ utvikle KOSTRA som rapporteringssystem for kommunenes arbeid med universell utforming.	MD	KOSTRA er et nasjonalt informasjonssystem som gir informasjon om kommunal og fylkeskommunal virksomhet. Det er ønskelig å tilrettelegge KOSTRA slik at det kan gi informasjon om kommunenes arbeid med universell utforming. KOSTRA administreres av Statistisk sentralbyrå. 2005 -
Informasjon <i>IKT 2</i>	Norsk lyd- og blinde-skriftbibliotek.	KKD	Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek sørger for produksjon og tilrettelegging av studie- og folkebiblioteklitteratur i gjennom produksjon av blant annet lyd- og digitale versjoner. Tilbudet er rettet spesielt mot synshemmede. Det arbeides med effektivisering av tjenestene ved institusjonen. 2005 -
Bygg og uteområder <i>BU 19</i>	Styrke markedsføringen for utbedring av bygg og anlegg for idrett og fysisk aktivitet.	KKD	Tilskuddsordningen for utbedring av bygninger og anlegg for idrett og fysisk aktivitet kan utnyttes bedre i forhold til å gi bedre tilgjengelighet for funksjonshemmede. 2005
Informasjon <i>IKT 7</i>	Tilrettelegging av informasjon om "Kom i mål".	UD	"Kom i mål" forener fysisk aktivitet og idrett med kunnskapsformidling om Tusenårsmålene. Tiltaket gjennomføres i samarbeid med idrettskretser og relevante frivillige organisasjoner. 2005
Andre samfunnsområder <i>A 11</i>	Styrket tilrettelegging for døve og hørselshemmede på kino.	KKD	Prøveordning med teksting av norske filmer på kino iverksatt fra 2004. Det vil bli foretatt en evaluering av denne prøveordningen. 2004
Andre samfunnsområder <i>A 12</i>	Styrket tilrettelegging for døve og hørselshemmede i fjernsyn.	KKD	Det er vedtekstfestet at allmennkringkastingstilbudet i fjernsyn skal gjøres tilgjengelig for døve og hørselshemmede ved at NRK skal ta sikte på at alle programmer skal tekstes. I henhold til konsesjonskravene for perioden 2003-2009 skal TV2 tekste sendingene i tidsrommet mellom kl 18 og 21 hver dag for hørselshemmede. Dette gjelder programmer der teksting er teknisk og praktisk mulig i forhold til produksjonstid. 2004 - 2009

Kirker

Område	Tiltak	Dep.	Beskrivelse
Bygg og uteområder <i>BU 17</i>	Oppgradering av eksisterende kirker med bedre tilgjengelighet.	KKD	De kirkelige fellesrådene og kommunene er ansvarlig for innmelding av behov for tiltak. Dette inkluderer tiltak for å øke tilgjengeligheten. 2005 -
Bygg og uteområder <i>BU 35</i>	Tiltakspakke. Tilgjengelighet til kulturminner.	MD	Pakken tar sikte på å bedre tilgjengeligheten til kulturminner gjennom forsøk, utredninger, kompetanseheving og pilotprosjekter. Tiltak vil bl.a. være utvikling av metoder og informasjon for tilgang til bergkunstområder, kulturhistorisk viktige bygninger, kirker m.v.. Bedre tilgjengelighet kan vurderes i MDs kystkultursatsing og kulturminner i friluftsområder. Større prosjekter vil gå over flere år og det skal samarbeides med andre instanser og berørte. 2005 -

Bygg og uteområder <i>BU 36</i>	Tilrettelegge/ utvikle KOSTRA som rapporteringssystem for kommunenes arbeid med universell utforming.	MD	KOSTRA er et nasjonalt informasjonssystem som gir informasjon om kommunal og fylkeskommunal virksomhet. Det er ønskelig å tilrettelegge KOSTRA slik at det kan gi informasjon om kommunenes arbeid med universell utforming. KOSTRA administreres av Statistisk sentralbyrå. 2005 -
------------------------------------	---	----	--

Arbeid

Andre samfunns-områder <i>A 21</i>	Tiltaksplan for å rekruttere og beholde personer med nedsatt funksjonsevne i offentlig sektor.	MOD	Tiltaksplanen gjelder statlig sektor. Gjennomføring av universell utforming i statlig sektor vil være et vesentlig virkemiddel for å nå målet i tiltaksplanen, og den følges opp av utbedringsmidler i Statsbygg. 2005 -
---------------------------------------	--	-----	---

Vedlegg 5. Forslag til indikatorer og resultatmål for kommunene

Forslagene er utarbeidet av deltakende kommuner på samling for pilotkommuner, Trondheim 16. og 17. februar 2006.

Indikatorer

Fysisk planlegging

- Antall gjennomførte tiltak
- Grad av UU i ulike virksomheter/sektorer
- Reguleringsplaner som ivaretar UU
- Antall inngangspartier forbedret
- Medvirkning fra brukerorganisasjoner i råd og utvalg
- Antall offentlige bygg tilgjengelige

Transport

- Antall handicap-parkeringsplasser i bysentre
- Antall tt-kort
- Varme i fortau
- Antall uhell i gatene (lårbeinsbrudd og lignende)
- Antall hindringer fjernet
- Antall m. lav kantstein og lignende.
- Antall bevegelseshemmede ute i off. miljø

Helse

- Antall mottakere av hjelpemidler (tolkning: færre mottakere, bedre utforming)
- Antall bevegelseshemmede ute i off. miljø
- Medvirkning fra brukerorganisasjoner i råd og utvalg
- Antall offentlige bygg tilgjengelige

IKT

- Lagt til grunn og utviklet IKT-systemer og tjenester med UU-kvalitet.
- Spredt informasjon om UU både internt i kommunen og ut til samarbeidspartnere og innbyggere (bl.a. innarbeidet info på kommunens hjemmeside).

Resultatmål

Innen hovedmål 1: Rettet mot hele kommuneorganisasjonen

Eksempel på resultatmål:

- 1.1. Fått fram erfaringer og konkrete løsninger på hvordan kommunen ivaretar UU og øker tilgjengeligheten for alle brukergrupper (ikke avgrenset til fysisk tilgjengelighet) i utbygging, drift og videreutvikling av sine egne bygg, anlegg, eiendommer, uteområder og offentlige plasser.
- 1.2. Lagt til grunn og utviklet IKT-systemer og tjenester med UU-kvalitet.
- 1.3. Vist hvordan UU på ulike måter integreres i kommunale strategier, kommuneplanen, styringsdokumenter og informasjonsarbeid i kommunen.
- 1.4. Synliggjort hvordan UU er ivaretatt og formalisert i reguleringsplaner og plan-/byggesaksbehandling (reguleringsbestemmelser, sjekklister mv.).
- 1.5. Dokumentert hvordan UU er integrert i ulike sektor-/enhetsplaner (rehabiliteringsplaner, pleie- og omsorgsplan mv) og hvordan tverrsektorielt arbeid for UU er ivaretatt.
- 1.6. Vist hvordan brukerkompetanse benyttes i startfasen på planprosesser og kommunale prosjekter (f.eks. knyttet til forkonferanser i større byggesaker).
- 1.7. Gjennomført tiltak på flere områder gjennom bruk av øvrige kommunerettede virkemidler i den nasjonale handlingsplanen for UU.
- 1.8. Synliggjort erfaringer og konkrete resultater overfor politikere, innbyggere og samarbeidspartnere i egen kommune.
- 1.9. Operasjonalisert begrepet UU fra kommuneplannivå og til håndterbare/realiserbare mål. Utarbeidet tilpassede lokale veiledere /standarder om UU.

1.10 Spre informasjon om UU både internt i kommunen og ut til samarbeidspartnere og innbyggere (bl.a. innarbeidet informasjon på kommunens hjemmeside).

Innen hovedmål 2: Tiltak i lokalsamfunnet.

Eksempel på resultatmål:

2.1. Fått fram erfaringer og konkrete løsninger på hvordan kommunen ivaretar UU og øker tilgjengeligheten i samarbeid med andre aktører lokalt, interkommunalt og regionalt om utvikling av transport/trafikk, bygg, uteområder og steder (tettsted, sentrum, områdeutvikling).

2.2 Tatt initiativ og bidratt til arenaer for dialog og informasjon om UU overfor sentrale lokale aktører – private og offentlige bl.a. byggefaglige utførere (eiendomsutviklere, entreprenører, bygge- og anleggsbransjen mv.)

Innen hovedmål 3: Sikre gode fysiske løsninger.

Eksempel på resultatmål:

3.1. Sørget for høy /varig/framtidsrettet teknisk kvalitet på løsninger gjennom utvikling og bruk av kvalitetssystemer (integrrert i øvrig kvalitetssikring, veiledere, normer, kvalitetskrav i anbud og anskaffelser mv.)

Innen hovedmål 4: Samarbeid med brukergrupper.

Eksempel på resultatmål:

4.1. Prøvd ut og innarbeidet rutiner for økt medvirkning og deltagelse fra rådet for funksjonshemmede.

4.2 Dokumentert og synliggjort hvordan rådets kompetanse er benyttet i kommunens arbeid.

4.3 Etablert rådsrepresentasjon i kommunens faste utvalg for plansaker.

4.4 Økt statusen og gjennomslagkraften for rådets arbeid (bl.a. gjennom målrettet og blandet representasjon i rådene (kommunal administrasjon og brukerorganisasjoner)).

4.5 Prøvd ut og innarbeidet rutiner for medvirkning fra aktuelle brukergrupper ved konkrete prosjekter.

Innen hovedmål 5: Økt kompetanse.

Eksempel på resultatmål:

5.1. Vist hvordan UU på ulike måter er integrert i kompetanseutviklingen i kommunen (antall deltagere på kurs, opplegg for systematisk kompetanseheving mv.) og tilknyttet de enkelte prosjekter.

5.2. Tydeliggjort hva UU betyr hos de ulike fagmiljøer og sektorer innad i kommunen.

5.3. Bidratt til å øke brukerrådenes kompetanse om kommunale plan- og beslutningsprosesser.

5.4 Gjennomført tiltak for å øke kompetansen hos private utbyggere og fagmiljøer (arkitekter, ingeniører mv.)

5.5 Benyttet samarbeid med utdanningsinstitusjoner i kommunens kompetanseutvikling innen UU og i samarbeid med andre kommuner.

Innen hovedmål 6: Være forbilde for andre kommuner.

Eksempel på resultatmål:

6.1. Bidratt til arbeidet med interkommunale og regionale møteplasser /arenaer for erfaringsutveksling og kompetansespredning om UU blant viktige aktører.

6.2. Bidra med gode eksempler til det nasjonale informasjonsarbeidet.

Innen hovedmål 7: Dialogpartner i det nasjonale arbeidet.

Eksempel på resultatmål:

7.1. Drøftet og gitt innspill til det nasjonale arbeidet for UU innen virkemiddelutvikling tilpasset kommunesektoren.